

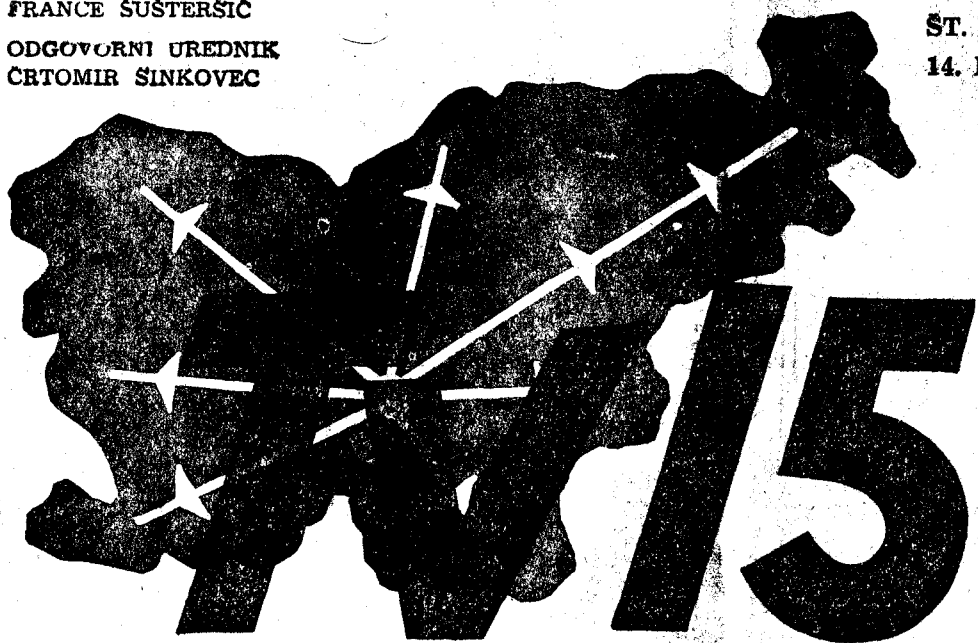
V začetku septembra se je na svoji prvi seji zbrala republiška komisija za ugotovitev pokojninske dobe. Ustanovitev tega republiškega upravnega organa je z zakonom potrdila Skupščina SRS ob koncu letošnjega junija

Nalogi novoustanovljene komisije sta odločanje o pritožbah zoper odločbe in sklepe občinskih komisij za ugotovitev pokojninske dobe ter opravljanje revizije odločb, ki jih izdajo občinske komisije za ugotovitev pokojninske dobe. Tako bo komisija varovala pravice upravičencev do pokojnine pred nezakonitimi posegi občinskih komisij ter z revizijo prav vsake odločbe o ugotovitvi delovne dobe skrbela, da ne bi bila delovna doba prisilno odobrena brez pravne podlage. Na ta način bo odpravila marsikatero nepravilnost pri priznavanju delovne dobe, tudi posebne delovne dobe.

Republiška komisija ima 17 članov; vsak član ima svojega namestnika. Za predsednika komisije je izvršni svet SRS imenoval dr. Viktorja Damjana, podpredsednika Mestnega sveta Ljubljane, predsedstvo ZZZB NOV pa je v komisijo delegiralo: Miho Petana iz Celja, Anico Lušičevo iz Kopra, Ludvika Jezerška iz Ljubljane ter Franca Fona iz Maribora. Vsak član ima svojega namestnika.

Komisija bo reševala zadeve prosičev v senatih, ki bodo imeli sedeže v Celju, Kopru, Ljubljani in Mariboru. Člani komisije so že določili krajevno pristojnost posameznih senatov, zanje pa so sklenili, da bodo imeli svoje sedeže pri komunalnih zavodih za socialno zavarovanje, ki so pristojni za zadeve zavarovancev s svojih področij. Prav zato so člani komisije zbrani s celega območja SR Slovenije. O načelnih stališčih bo komisija odločala na plenarnih sejah.

Komisija bo letno rešila okrog 40 tisoč zadev. Na to kažejo odločbe Temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju v primerjavi s položajem na terenu. Pričakujejo pa še povečanje števila pritožb in zahtevkov. Zaradi pravic, ki jih dajejo borcem zakon o dodatku za borce in zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev, se večja tudi število zahtevkov za priznanje posebne delovne dobe, posebno še, ker Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da lahko borci zahtevajo ugotovitev posebne delovne dobe samo še do konca leta 1966, zavarovalne dobe pa do konca leta 1969.



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Pogovor s predstavniki nekaterih občinskih organizacij

# Kaj pričakujejo od kongresa v Sarajevu

Samo še štirinajst dni nas loči od dneva, ko se bodo v Sarajevu zbrali delegati Zveze združenj borcev iz vse Jugoslavije na V. kongresu zveze. Zato smo se obrnili na predsednike treh občinskih združenj borcev v Sloveniji in jih povprašali, kako so se pripravili na kongres in kaj pričakujejo od njega

VINKO KEPIC, predsednik ZB NOV občine Kranj

»Sicer nisem delegat za kongres, toda o nalogah delegatov, ki pojdejo tja, smo se glede razprave široko dogovarjali. Pričakujem, da bo kongres prek sprememb statuta rešil nekaj važnih vprašanj, ki so se pojavila v praksi in jih že dlje časa opažamo.

To velja za združitev vseh treh organizacij ZB, ZVVI in ZROP na ravni občine. Okrajev ni več in del njihovih nalog so

Naslednje vprašanje, ki je tudi statutarno, je vprašanje položaja organizacij ZB v gospodarskih organizacijah. Do zdaj smo imeli v mnogih podjetjih tako imenovane aktivne. Ti so pokazali svojo upravičenost, toda njih ustanovitev ali neustanovitev je bila odvisna od pobude članov v teh podjetjih.

Se tretje vprašanje, ki morada ni zveznega pomena in ni statutarno. Morda bi bilo dobro, če bi spet enkrat povedali glasno in jasno, da ugodnosti, ki jih imajo bivši borci po naših zakonih, niso privilegij, ampak zakonite pravice po socialističnem načelu — kdor več dela, naj dobi tudi večje plačilo. — Zakaj sem sprožil to vprašanje? Ker se zadnje čase spet pojavljajo v nekaterih krogih namigovanja, da imajo borci nekakšne privilegije. Tak odnos je našel prostor celo v našem tisku, res neke med vrsticami, kot temu pravimo, toda dovolj jasno, da ga mnogi lahko opazimo.

FRANC TAURER, predsednik ZB Ljubljana-Moste

»Združenje borcev NOV občine Ljubljana-Moste ima 18 krajevnih organizacij s 4200 člani. Združenje VVI v tej občini šteje 800 članov v 12 krajevnih organizacijah, a ZROP ima v 8 krajevnih organizacijah 2800 članov.

Kmalu potem, ko je izšel osnutek sprememb in dopolnitev statuta ZB NOV Jugoslavije, smo sklicali skupno sejo predsedstev vseh treh združenj. Glede na to, da je v osnutku predvidena ustanovitev zveze združenj tudi v občini, smo se v razpravi ustavili najdlje prav pri tej zadevi. Toda, ker imamo pri nas že združeno finančno in tehnično področje dela vseh treh združenj in ker bo statut dokončno oblikovan šele na kongresu, smo sklenili uveljaviti nova določila šele po kongresu.

K temu pa moram pripomniti, da smo to novost našega statuta ocenili nekoliko skeptično. Do izraza je prišlo celo mišljenje, da čim bolj se naša

do bodo z ustanovitvijo ZZZB NOV v občini prizadeti rezervni oficirji in podoficirji. Njihova dosedanja aktivnost se je naša našala predvsem na izvajanje



Oboroženi z znanjem in zdravjem bodo odšli na morje kot častniki naše vojne mornarice

Kot vsako leto so naši mornarji tudi letos slovesno praznovali 10. septembra dan jugoslovanske mornarice. Osrednja proslava je bila v Zadru. Tega dne leta 1942 je namreč vrhovni komandant Tito izdal povelje o ustanovitvi partizanske vojne mornarice s štabom in oporiščem v Podgori. Tako so se temeljna načela partizanskega vojskovanja uveljavila tudi na morju. Odtlej je naša vojna pa tudi trgovska mornarica od leta do leta močnejša in sodobnejša, vedno večji ponos naših narodov

## Ta oblika sociale mora prenehati

Vemo, da imamo tovarne, ki niso rentabilne. Kajti po vojni smo, upoštevaje razne nacionalnosti in lokalne momente, razvijanje nerazvitih krajev in podobno, gradili tovarne, od katerih nekateri zdaj slabo delajo, nekatere celo komaj živijo. Z gospodarsko reformo smo jih prenehali prelivati akumulacijo iz tistih tovarn, ki so dobro organizirale delo in dobro gospodarile, v tiste, ki so poslovale nerentabilno. Ta oblika sociale mora prenehati. Zdej ustvarjamo sklade, da bi pomagali tistim, ki jim je potrebno, vendarle samo toliko, da se bodo postavili na svoje noge, za svoj nadaljnji razvoj pa bodo morali skrbeti sami.

Predsednik Tito Delo, 7. 9. 1965

## Sodili bi drugam

Sistem dohodka delavcev v socialnem zavarovanju ni spodbujal k boljšemu in hitreje opravljenemu delu. Ker pa za delo ni bilo zaslužnih meril, so v tej službi prevečkrat »prisilili« ljudje, ki po svojem znanju in strokovni usposobljenosti sodili drugam.

Delavska enotnost, 2. 9. 1965

## Ustrezna kazen za »vzorno trgovino«

Ko je tržni inšpektor 16. avgusta prišel v prodajalno Gabarden beograjskega trgovskega podjetja »Robapromet«, so zbudile njegovo pozornost prazne police. Mnogih vrst tekstilnega blaga, ki jih je trgovina pred 24. lutim prodajala »kot med« ni bilo. Pregled skladišča pa je pokazal, da je v njem 1397 metrov raznih vrst moškega blaga, 271 metrov ženskega, 642 metrov platna, 4447 metrov fanelne, 6726 metrov popelina, 3317 metrov moških in 3500 parov ženskih nogavic. — Sodišče je ustrezno kaznovalo »vzorno« podjetje s 5 milijoni dinarjev, namestnika direktorja pa z 200.000 denarne globe in dvema letoma prepovedi opravljanja direktorskih poslov.

Delo, 3. 9. 1965

## Čakajo na druge

V Sloveniji je okrog 300 delovnih organizacij, ki se še niso dokončno odločile, kako bodo valorizirale osebne dohodke. Za tako breztirano previdnostjo se marsikje skrivajo oportunistične tendence čekanja, da pač pri sosedih zvišajo, da bi se imeli po kom zglasovati.

Delo, 4. 9. 1965

## Našli so res velike rezerve

V valjevskem okraju je v družbeno političnih organizacijah, z izjemo Zveze komunistov, zaposlenih 277 ljudi. Za delo teh organizacij gre letno 413.373.000 dinarjev, za čiste osebne dohodke zaposlenih gre od te vsote 140 milijonov dinarjev. Predlagali so ubinitve šestnaest okrajnih organizacij. Če pride do realizacije tega predloga, bodo prihranili 42 milijonov dinarjev.

Politika, 3. 9. 1965

## DNEVNI RED V. kongresa ZZZB NOV Jugoslavije

Peti kongres Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije bo v Sarajevu od 28. do 30. septembra 1965. Kongres bo zasedal dva dni v plenumu, a en dan v petih komisijah. V teh komisijah bodo razpravljali o najvažnejših področjih dejavnosti Zveze: a) o organizacijsko-političnih zadevah, b) o socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV, c) o negovanju revolucionarnih tradicij NOB, č) o vojaškostrokovni vzgoji rezervnih oficirjev in podoficirjev in d) o sodelovanju z narodnimi združenji in mednarodnimi organizacijami borcev.

Za podlago razpravam na kongresu bodo služili:

- Poročilo o delu zveznega odbora in aktivnosti ZZZB NOV med četrtim in petim kongresom, ki so ga delegati že prejeli.
- Referat o prihodnjih nalogah ZZZB NOV, ki ga bo na kongresu imel predsednik zveznega odbora Aleksander Ranković.
- Teze za sklepe petega kongresa.
- Predlog sprememb in dopolnitev statuta ZZZB NOV Jugoslavije.

Na kongresu bo sodelovalo: 500 delegatov, izvoljenih na republiških skupščinah ZZZB NOV, dalje 142 članov zveznega odbora in 12 članov nadzornega odbora. Vabila so poslana tudi narodnim združenjem in mednarodnim organizacijam borcev, da pošljejo na ta kongres svoje delegacije.

## Draga bolezen

Za zdravljenje nekakega delavca iz Aleksincev, ki je ležal v niški bolnišnici zaradi iste bolezni dvakrat, skupno 21 dni, je socialno zavarovanje plačalo 700.000 dinarjev, oziroma 35.000 dni dnevnice.

Politika, 6. 9. 1965

## Kdor ima veliko, hoče še več

Voditelji trikotarje »Napredak« v Kladovu, v kateri povprečne zaslužke ne presega 25.000 dinarjev, so omenili, da bodo zvišali osebne dohodke le če bodo povečali proizvodnjo, nikakor pa ne tako, da bi zvišali cene. To so dejali tudi voditelji drugih podjetij. — S takimi stališči se ni strinjalo edino upravnik zdravstvenega centra, v katerem znaša povprečne pretokovne 75.000 dinarjev na mesec. — Kako je in ali je sploh objektivno presoditi položaj svoje ustanove v sklopu novih gospodarskih ukrepov, naj povedo podatki iz plačilnega »eznama zdravstvenega centra za julij: upravnik-zdravnik 212.000, farmaceut v centru 212.000, uslužbenec v administraciji z osnovno šolo 86.000 dinarjev itd.

Komunist, 7. 9. 1965

## »Dozidana« cena vinu

Vino v sobotnih vinštitih lokalnih prodajalov po 800 do 900 din. liter. To je približno trikrat več kot je njegova nabavna cena. Kako so gostinci prišli do tako visokih cen? Povedali so nam: »Na nabavno ceno 500 din smo dozidali še 163 odstotkov.« Sicer pa sobotške gostince tako visoka cena ne moti preveč. Tako je računalo: Prej smo, na primer prodali tisoč litrov vina, sedaj ga pa samo 500. Pri denarju nismo na slabšem, delamo pa polovico manj.

Delavska enotnost, 2. 9. 1965

prevzele občine. Združitev bi močno pocenila poslovanje, ker bi zmanjšala število administrativnih moči, kar je tudi ena izmed nalog naše gospodarske reforme. Poleg tega bi bilo po združitvi tudi vse bolj enostavno, ker bi bilo manj tako imenovane dvotirnosti.

## OBČANOVA BELEŽNICA

Znanec iz sosednjega podjetja mi je pred dnevi pripovedoval naslednjo zgodbo, ki zadeva njegov najožji družinski krog:

— Moj šestletni sinček je bolan. Zdravniki se zelo trudijo za njegovo zdravljenje in so sklenili, da mora v zdravilišče ob morju. Na obvestilo sem precej časa čakal, sedenčje pa je prišlo. Odpotovali smo v prepričanju, da bo sin ostal v zdravilišču. Toda — pripetilo se je prav obratno: vrnil smo se vsi. V zdravilišču pa so nama z ženo pojasnili, da je njihov delavski svet sprejel sklep, da bodo sprejemali v zdravilišče le otroke iz njihove občine in pa iz sosednjih dvuh.

Nič se ni dalo ukreniti. Sina sem kljub temu, na lastne stroške, postal na morje.

— Niso redki glasovi, ki trdijo, da v našem zdravstvu nekaj ni povsem prav in v redu. Čeprav se s to trditvijo, ki je močno pavšalna, ne moremo v celoti strinjati, pa je vendarle res, da bo treba v našem sistemu zdravstvenega varstva, socialnega zavarovanja in podobnega, storiti določene spremembe, ki so ne le potrebne zaradi same kakovosti te službe, marveč jih v precej ostri meri narekuje tudi naša nova gospodarska reforma.

Gotovo vas bo zanimalo, dragi bralci, kaj je o tem dejal predsednik Centralnega sveta zveze sindikatov Jugoslavije, tovariš Svetožar Vukmanovič, na nekem posvetovanju o teh problemih pred dnevi v Novem Sadu. Njegova razprava je bila v določeni meri sicer plič zabavežna v naših časih. Je pa brez dvoma zanimiva...

Takolke je med drugim dejal:

— Sem pesimist, ko je govora o sistemu dohodka v našem zdravstvu, v sedanjih pogojih, ko pravzaprav temelji celotno plačevanje na boleznih in ne na zdravju občanov. Zlasti pa je nekaj nemogočnega dejstvo, kot sem slišal v tej vaši razpravi, »da realno planirate število bolnikov na leto!«

Se pravi, vi planirate izkoriščanje vaših zmogljivosti, bolnišničnega prostora, števila postelj, in če ne boste imeli bolnih ljudi, boste v bol-

nišnice pripeljali zdrave. Štiri leta že govorim o tem, sedaj pa imamo dovolj argumentov za začetek javne razprave o tem! — Je črna tema, nato pa nadaljeval:

— Predlagal bi, da bi bila zdravstvena služba plačana za zdravje občanov in da bi bila stimulirana, da bi jih bilo čimveč zdravih, a ne kot zdaj, da jo spodbujamo, da bi bilo čimveč bolnih! Menim, da bi bilo prav, če bi imeli pri nas zavarovanje zdravstvenih centrov brez posredovanja socialnega zavarovanja. Zavarovane bi si svobodno izbrali zdravstveni center, njegovo podjetje pa bi tja pošiljalo prispevke. V primeru bozmi bi se bolnik tam brezplačno zdravil. Tako bi bile zdravstvene organizacije stimulirane in zainteresirane, da bi imele čim manj

## V zdravstvu — drugače!

bolnikov, ker bi jih zdravili brezplačno oziroma zainteresirani bi bili, da bi imeli čimveč zdravih, ker bi na ta način samo dobili!

Preventiva bi tako dobila svoje pravo mesto v sistemu, bolnikov pa bi bilo prav gotovo manj!

Sele v takih pogojih bi sistem dohodka v zdravstvu dobil poln smisel in vsebino ter tudi dosegel svoj namen — je med drugim dejal Svetožar Vukmanovič.

Razprava tovariša Tempa je gotovo zanimiva in bi jo kazalo upoštevati. Upoštevat zaradi vrste nepravilnosti, ki se dogajajo. Med drugim tudi te vrste, da se sredstva socialnega zavarovanja uporabljajo za vse drugo, s močjo za zdravstvene namene. Da se grade iz sredstev socialnega zavarovanja športne hale, ceste prvega in drugega reda ter kopca drugih »spomenikov«, ki z zdravjem občanov nimajo nobene zveze, ustvarjena pa so bila s tem in v ta namen!

Nova gospodarska reforma bo navrgla tudi na tem področju družbenih služb vrsto rešitev, ki naj bi bile boljše od dosedanjih, predvsem pa v prid zdravju občanov...

IZTOK AUSEC



Potem ko je odstopila iraška vlada pod vodstvom Tahera Jahje, je novi iraški premijer, poveljnik letalstva general Abdel Razaq Aref, sestavil novo vlado — novi premijer je prepričan unionist (unionizem je težnja po združitvi) in privrženec čim bolj tesnih stikov z Združeno arabsko republiko, zavzema pa se tudi za korenitejšo ukrepe v notranji politiki Iraka.

V zahodnonemškem mestu Hagenu se je začel proces proti enajstim bivšim esesovcem in blivšemu policaju — obtoženi so sodelovanja pri umoru 250.000 Židov v koncentracijskem taborišču Sobibor med nacistično okupacijo Poljske. Obravnava bo trajala kake štiri mesece.

V 90. letu življenja je umrl dobitnik Nobelove nagrade za mir za leto 1953 dr. Albert Schweitzer — umrl je v bolnišnici za gobavce v Lambarenu (Gabon), ki jo je sam ustanovil in v njej preživel 50 let.

ZDA so sprostile akcijo proti sprejemu LR Kitajske v OZN, ki je na dnevnem redu XX. zasedanja generalne skupščine.

Pretaklo nedeljo se je zahodni Berlin spremenil v »božjo pot« revanšistov — organizacija beguncev iz nekdanjih Hitlerjevih vzhodnih pokrajin so »praznovale« dan Nemečev in zahvale vrtnetev teh področij »stari domovini«. Na zborovanju sta govorila tudi bonški minister za begunce in predsednik begunskega združenja, zborovalec pa, ki so med drugim kričali fašistična gesla in žalili socialistične države, je kancler Erhard v pozdravni brzojavki med drugim označil zborovanje beguncev kot zborovanje »legitimnih in živih predstavnikov nemških področij«.

Češkoslovaška partijsko-vladna delegacija pod vodstvom sekretarja CK KPC in predsednika republike Antonina Novotnega je dopotovala na osemdnevni uradni obisk v Sovjetsko zvezo.

V Teheran je odpotovala jugoslovanska delegacija, ki bo sodelovala na svetovnem kongresu ministrov prosvete, posvečenemu boju proti nepismenosti. Jugoslovansko delegacijo vodi zvezni sekretar za prosveto in kulturo Janez Vipotnik.

Singapur, Gambia in Maldivski otočje pričakujejo, da bodo med letošnjim zasedanjem generalne skupščine sprejeti v članstvo OZN — tako se bo število članic svetovne organizacije povečalo na 117.

Obzor za pomoč danske cerkve je poslal za jugoslovanske poplavlence 177.229 kilogramov konzervirane svinjine — jugoslovanski Rdeči križ bo pošiljko razdelil med poplavlence v Srbiji, Hrvaški, BiH in Sloveniji.

Od 26. julija do 1. septembra so javne tožilstva v Jugoslaviji dobila 641 prijav o gospodarskih prestopkih in 215 prijav o kaznivih dejanjih. Največ prijav v zvezi z gospodarskimi prestopki je bilo v Sloveniji, najmanj v Crni gori — te podatke so posredovali v Beogradu na posvetovanju z republičkimi javnimi tožilci in predstavniki tržnih inšpekcij.

## Dogodki tedna

Brazilijska je zanikala vesti, da je sklenila z Argentino tajni sporazum o ustanovitvi vojaške zveze — brazilsko obrambno ministertvo le zatrjuje, da sta brazilska in argentinska armada pripravljena preprečiti vsako komunistično prodiranje v Latinsko Ameriko.

V ZAR so aretirali okoli 400 ljudi in sleer v zvezi z zaroto, ki jo je pripravljala tajna teroristična organizacija »Muslimanski bratje« — pripravljali so atentat na predsednika Naserja in umor veleposlanikov SZ in ZDA.

Predsednik Tito je v spremstvu prvega sekretarja madžarske socialistične delavske partije Janosa Kadarja odprl 60. jesenski zagrebški velesojem, na katerem razstavlja 6320 razstavljavcev iz 58 držav in iz Jugoslavije — v razgovoru z novinarji je predsednik Tito med drugim govoril o pomenu, začasni težavah in perspektivah gospodarske reforme.

Rešitev perečih mednarodnih problemov je odvisna od stopnje konstruktivnega sodelovanja petih velicil: SZ, ZDA, Anglije, LR Kitajske in Francije — je med drugim izjavil predsednik de Gaulle na polletni tiskovni konferenci, ter poudaril, da bo leta 1969, ko poteče veljavnost pogodbe o atlantskem paktu, le-ta za Francijo prenehal veljati.

Predsednik poljske vlade Jozef Cyrankiewicz je prispel na sedemdnevni uradni obisk v Francijo — de Gaulle je ob tem med drugim izjavil, da bo obisk zblizal poljski in francoski narod.

Nova epizoda v spopadu med perujsko vlado in opozicijo je kolektivni odstop perujske vlade.

Italijanski premijer Aldo Moro je sporočil, da delegacija dela Sev. Vietnamu ne bo mogla obiskati Italije — prepoved je opravil s tem, da Italija nima diplomatskih stikov s Sev. Vietnamom.

Nenapovedana vojna med Indijo in Pakistanom, ki traja že dober teden (povod je bil Kašmir, vzbujalo po vsem svetu posebno pozornost, zakaj vojna v tem delu Azije je prava vojna, fronte pa se menjavajo, kakor pač pakistanske ali indijske čete napredujejo ali se umikajo. V bojih sodelujejo tudi letala. Generalni sekretar je na zahtevo varnostnega sveta, ki je zahteval, da obe državi prenehata sovražnosti, odpotoval v Indijo in Pakistan ter bo poročal o uspehih posredovanja. Indijska vlada pa zdaj tudi proučuje posebno noto vlade LR Kitajske, ki je zahtevala, da Indija demilitarizira in odstrani v bližini kitajske meje svoje vojaške naprave. Posebno pozornost vzbujajo tudi demonstracije v Džakarti proti Indiji in napada na indijsko veleposlaništvo, predvsem pa zahteve, naj bi Indonezija poslala v pomoč pakistanskemu in kašmirskemu ljudstvu indonezijske prostovoljce.

Za prekinitev indijsko-pakistanske vojne je predlagal Pakistan tale načrt: po ustavitvi ognja bi se morale vse indijske in pakistanske enote umakniti iz vsega Kašmira, afriško-azijske sile naj bi skrbele za varnost Kašmira do plebiscita in v treh mesecih naj bi v Kašmiru izvedli plebiscit.

Mozambik bo čez dve leti svoboden — meni tanzanski zunanji minister, zakaj osvobodilna fronta Mozambika (Frelimo) bo čez dve leti lahko osvobodila državo portugalskih kolonialistov.

## DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

### Iz občine Slovenske Konjice

Ze v letih po osvoboditvi so se krajevne in občinske organizacije Zveze borcev v občini Slovenske Konjice potrudile, da so predvsem invalidni, bolni in ostareli aktivni in organizirani udeleženci ter sodelavci v NOV kakor tudi otroci padlih borcev lahko uveljavili vse iste pravice, ki so jim pripadale in jim pod novimi pogoji in v še bolj razvitih oblikah pripadajo tudi danes.

Mnogim bivšim aktivnim in organiziranim udeležencem in sodelavcem v narodnoosvobodilni vojni je bilo potrebno vsa leta po vojni mnogokrat pravilno razložiteljno pravice, ki jim jih je nudila in jim jih nudi tudi danes kot enakopravnim občanom in državljanom. Še naša ustavna in družbeno — pravna ureditev.

Moramo priznati, da so mnogi posredni člani krajevnih ter občinskih organizacij ZB, predvsem tisti, ki so imeli to srečo, da so v viliharnih povojnih obdobjih dalj časa ostali v enem in istem kraju, vložili v to naporno in nemehno družbeno-politično delo mnogo truda, dobre volje in prevažen svojega prostega časa. Tako je skrb za udeležence in sodelavce v NOB res imela poleg družbeno-političnega predvsem socialni značaj.

Zasluga za rešitev stotin primerov zahtevkov borcev za priznanje posebne dobe, za preskrbo, štipendiranje in letovanja desetih otrok padlih borcev, topiško zdravljenje invalidnih, onemoglih in ostarelih borcev in njihovih sodelavcev v vseh letih po osvoboditvi gre mnogim članom pristojnih komisij ne le pri bivšem ObLO Slovenske Konjice, sedaj pri Skupščini občine Slovenske Konjice, temveč tudi mnogim posameznikom v delovnih skupnostih skoraj vseh podjetij in ustanov, sol in družbeno-političnih organizacij v občini.

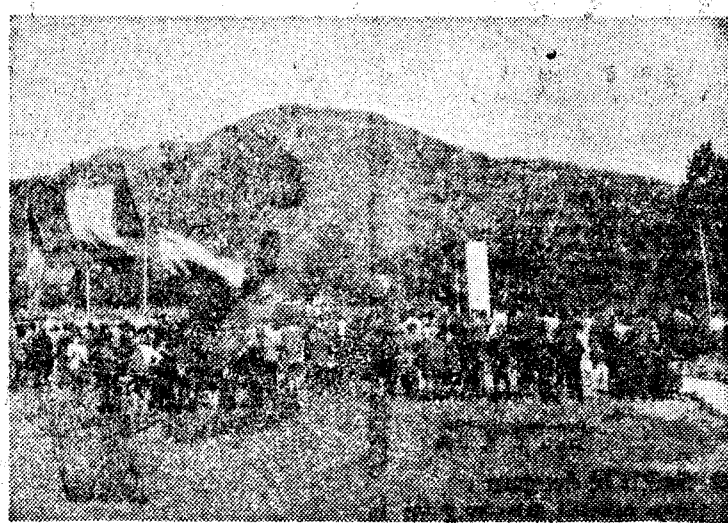
Se sedaj, v letu 1965, je pri Komisiji za priznanje pokojninske dobe v postopku okrog 500 vlog aktivnih udeležencev in sodelavcev NOV. V skladu z določili noveliranega zakona o splošnem pravnem postopku mnogi upajo, da se bo postopek v korist vseh zahtevkov ponovno ustavit pred pristojnimi občinskimi upravnimi organi.

Umetno bi bilo zaradi pogostejših obolenj vse večjeje števila preživelih borcev in njihovih sodelavcev posvetiti večjo skrb bolj hitremu reševanju trenutno akutnih primerov zdravljenja v toplicah, specializiranih zdravstvenih ustanovah

in okrevanih več desetih fizično izčrpanih, ranjenih in psihološko zaradi vojnih posledic razpuzanih posemeznih tovarišev, pri katerih je v sodobnih pogojih vse bolj zapletene industrijske, kmetijske in poslovne dejavnosti opaziti že znani množični pojav arterioskleroze, oslabelosti oči, živcev, prebavnih organov in predvsem pojav išiasa in revmatizma.

Morda bi bilo umestno uvesti tudi letno evidenco in kontrolo zdravstvenega stanja vseh aktivnih udeležencev in sodelavcev v NOB, ki nimajo stalnega zdravstvenega zavarovanja, teh primerov pa je še vedno precej.

Udeleženci in sodelavci v NOB želijo, da občinska skupščina čimprej izdela za javno razpovo ustrezen predlog, ki naj pravno oblikuje in zagotovi nujno zdravstveno varstvo najnujnejših primerov. ZIM



Spomenik padlim borcem ob cesti med Faro in Kočevjem

## NOV SPOMENIK OB KOLPI

Dvajseto obletnico osvoboditve so prebivalci treh obkolpških občin — Kočevja na slovenski strani reke ter delniške in čabarske na hrvaški, slavili skupaj, obenem pa so odkrili spomenik padlim borcem.

Ze dolgo je bilo očitno, da je majhno znamenje na grobovih padlih partizanov ob poti v Faro preveč skromno za število žrtev. Zato so se Kostelčani lotili dela, da bi zbrali sredstva in postavili dostojnejši spomenik. Po-

magali so tudi sami, z delom in materialom. Tako je zrasel nad cesto, ki pelje v Faro in Kočevje, velik spomenik iz granita. Na njem so vklesane besede: »Dokler bo Kolpa bistra tekla, ne bodo pozabljeni padli v NOB in žrtve okupatorja, pa tudi njihova slava ne bo zbledela.«

Na večer pred odkritjem spomenika so priredili v Fari sprejem partizanskih patrolj, nato pa so igrali dramo Slavka

Sledilo je ljudsko rajanje, ki se je končalo pozno ponoči.

Lojze Bukovac



## Pismo Cvetke Rusinje

Na naše uredništvo se je obrnila s pismom Gricenko Galina Nikolajevna, ki zdaj živi v mestu Ljermontovsk, Stavropolskij kraj, Sovjetska zveza.

Rada bi zvedela za naslove tovarišev in tovarišic, s katerimi se je skupaj bojevala v vrstah Kamniško-zasavskega oddreda, v 8. bataljonu, 1. četi. Februarja 1945 je bila ranjena v boju na hribu Črni vrh nad Savinjsko dolino v desno nogo. Tedaj je bila pomočnik mitraljezca Tigra. Pri umiku je vlekla za seboj nekega ranjenega partizana in prav tako ranjenega komandanta bataliona. Oba sta bila ranjena v trebuh. Pri tem je bila tudi sama vnovič ranjena v levo nogo in to celo dvakrat od eksplozivnih krogel. Nato so jo skrili v ruševinah neke požgane hiše. Tako se je ločila od svojih tovarišev. Naslednjega dne zjutraj se je splozila v neko drugo hišo, kjer so jo skrili v bunker in kjer je čakala na zvezo. Nato so jo še večkrat premeščali iz bunkerja v bunker. Zanj so skrbeli predvsem civilisti. Tako je dočkala osvoboditev. Večkrat je poskušala zvedeti, kje so njeni tovariši, toda ni ji uspelo.

Po osvoboditvi je v Celju (za videla deseterica Merzelja (?), Obljubil ji je, da ji bo povedal, kje so njeni tovariši iz bataliona, toda morala je v bolnišnico, kjer je ostala tri mesece. Nato se je vrnila domov.

Spominja se komandanta odreda Branka, komisarja 3. bataliona Sokola, deseterica Tarzana ter komandanta bataliona Jelena. Posebno se spominja dekleta z Dobrovelj, ki jo je negotovila in ji nosila hrano v bunker. Sama je imela partizansko ime Cvetka Rusinja.

## Tovarna usnja Šoštanj

RAZPISUJE delovno mesto za:

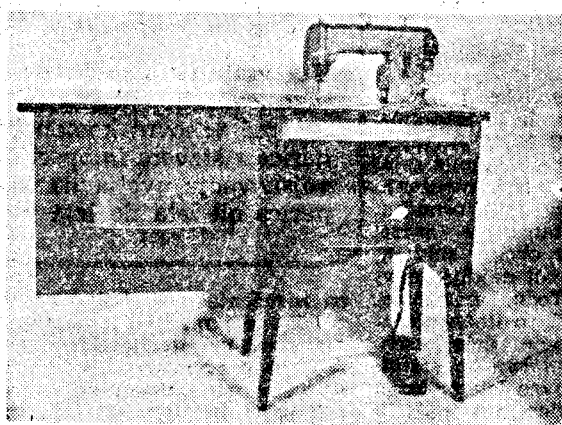
- DIREKTORJA PODJETJA

POGOJI:

visoka izobrazba kemijske, usnjarske ali ekonomske stroke s 5-letno prakso ali višja strokovna izobrazba z najmanj 10-letno prakso na vodilnih položajih iste ali sorodne stroke

Poleg navedenih pogojev mora kandidat izpolnjevati vse pogoje po zakonu o delovnih razmerjih. Osební dohodki po določilih pravilnika o osebnih dohodkih podjetja.

Družinsko stanovanje je zagotovljeno. Ponudbe z življenjepisom in dokazi o dosedanem delu na naslov: Tovarna usnja Šoštanj. Razpis velja 30 dni od dneva objave.



Svoje kvalitetne izdelke priložna pod najugodnejšimi pogoji

Tovarna šivalnih strojev

»MIRNA« v Mirni

## Ob tabornem ognju

Tednik TV 15 — glasilo borcev je v eni svojih izdaj napisal pravilno oceno glede vsebine novega pokojninskega zakona, ki govori o borcih. Ugotovil je, da bodo nekateri borci z novim pokojninskim zakonom na slabšem. Prav to so res doživeli borci, ki so sodelovali v NOV po 9. IX. 1943. V našem glasilu smo tudi brali, da je bilo na II. redni skupščini ZB NOV letos veliko govora o pokojninskih prevedbah borcev po določilih novega pokojninskega zakona. Delegati so na skupščini opozorili na veliko nerazpoloženje med borci-upokojeenci, ki so bili upokojeni pred leti (stare-upokojeenci), češ da v njihova pokojnina še vedno manjša od pokojnine tistih, ki gredo z istega delovnega mesta v pokoj v zadnjem času. To so dejstva! Dokaz: borec, upokojen leta 1955 na delovnem mestu I. kategorije (fakultetna izobrazba), razvrščen v III. p. z. r., preveden v I. p. z. r., prejema 58.000 dinarjev mesečno. Sedaj upokojejen borec na istem delovnem mestu prejme 98.000 dinarjev mesečne pokojnine. Razlika znaša 68 odstotkov.

Opozoriti moram še na eno krivico.

Poglejmo, za kaj gre. Upokojejen borec z 41 leti pokojninskega staža, na delovnem mestu I. kategorije, prej razvrščen v

III. p. z. r., je prejel prevedbeno odločbo, po kateri se mu pokojnina zviša za dva razreda, in to za en razred kot staremu upokojevcu, za en razred pa zato, ker se je udeležil I. svetovne vojne. Za to, da je tri leta in več sodeloval kot prostovoljec v NOV (tma status borca), mu zakon ne prizna ničesar! Za to, ker je sodeloval v vojni pod cesarjema Francom Jožefom in Karlom — dobi en pokojninski razred več, za sodelovanje v NOV pa ostane praznih rok... Takih primerov je mnogo.

Sedaj pogledjmo še drugo plat, o kateri moram spregovoriti in ki tudi ni v soglasju s pravilno delitvijo. Poglejmo dva primera pokojninskih prevedb borcev. Na eni strani je slika takšna: za borca (pred 9. IX. 1943) na delovnem mestu nekvalificiranega ali polkvalificiranega delavca so sedanji pokojninski predpisi zelo ugodni, saj velja zanje kot najnižji pokojninski zavarovalni razred VI. in najnižja pokojninska osnova 59,00 dinarjev. Če ima ta borec le 26 let delovnega staža in je delavca na delovnem mestu nekvalificiranega delavca, ga zakon uvršča v VI. p. z. r. s polno pokojnino (85 odstotkov pok. osnove) in bo prejel okrog 47.000 dinarjev pokojnine. Tej kategoriji borcev te zelo ugodne pokojninske prevedbe ne zavidam, vendar se mi zdi krivično, če jo primerjamo s prevedbo borcev z višjo in visoko

## Borci NOV in naša zakonodaja

strokovno izobrazbo, posebno če upoštevam, koliko sta vložila prvi in drugi v delo in koliko je prvi oziroma drugi prispeval družbi.

Poglejmo sedaj drugo stran. Tu se nam pokaže tale slika: borec (pred 9. IX. 1943) na delovnem mestu z visoko strokovno izobrazbo, 38 let delovnega staža in 41 let pokojninskega staža (ker mu tri leta sodelovanja v NOV štejejo dvojno), je razvrščen v isti pokojninski zav. razred kot vsak drugi zavarovanec, denimo v našem primeru v I. p. z. r. (pokojninski prejemki 58.000 dinarjev). Po starih pokojninskih predpisih je bil ta borec na boljšem, ker so mu zaradi 6 presežnih let priznali 18 odstotkov pribitka k pokojnini. Po novih predpisih pa ta borec ne pridobi ničesar, ker izpolnjuje sam vse pogoje za polno starostno upokojeitev. Zanj so brez vrednosti vsa določila pokojninskega zakona, napisana za borca v 30 členih.

Sodim, da je ta neenakost v priznavanju pravic nepravilna, še posebej zato, ker moramo upoštevati, koliko več je drugi s svojim strokovnim delom prispeval za družbo rtem ko sta oba nako prispevala v borbi za našo svobodo in oba tvegala svoje življenje.

Iz tega sledi, da bi moral biti pokojninski zakon prožnejši. Zakaj ne bi tudi borcu, ki izpolnjuje vse pogoje za upokojeitev, nekaj prispevali — nekaj dali, npr. da bi mu za poseben odstotek zvišali pokojninsko osnovo njegovega pokojninskega razreda.

RIKO KOKALJ



# Pogovor s predstavniki nekaterih občinskih organizacij KAJ PRIČAKUJEJO OD KONGRESA V SARAJEVU

(NADALJEVANJE S 1. STRANI)

šlo na škodo njihovega dela. Čeprav smo pri tem predpostavljali, da bodo specifične zadeve reševale komisije, bo vendarle moral odbor reševati celotno problematiko.

Naglasiti moram še, da smo razpravljali tudi o drugih določilih, predvidenih v osnutku statuta. Ugotovili smo med drugim tudi to, da v njem ni navedeno, katere statutarne komisije bodo ustanovljene pri Zvezi združenj borcev. To je bilo v dosedanjem statutu povsem določeno. Tudi določila o bivši imovini vojaških vojn invalidov, ki je v starem statutu zelo natančno opredeljena, nismo našli v osnutku.

Mislil, da so te in slične pomanjkljivosti opazili že sami sestavljavci osnutka in da bo le-ta na kongresu dopolnjen in popravljen.

Na naše vprašanje, ali je na njegovem področju izvoljen delegat za kongres in ali bo o teh zadevah razpravljali, nam je odgovoril:

»Za delegata so izvolili mene. Sicer se še nisem odločil,

ali bom na kongresu razpravljali o tej ali oni zadevi, vsekakor pa bom predlagal popravke navedenih pomanjkljivosti, če jih niso med tem že popravili.«

## V Idriji pa smo zapisali:

Ko smo obiskali organizacijo ZB občine Idrija in nekaj članov, smo sicer dobili vtis, da od kongresa veliko pričakujejo: da bo kongres jasno začrtal njihovo delo v občini ter še bolj odločno poudaril njihovo idejno-politično vlogo v delovnih kolektivih in občini. Kljub temu pa je združenje vredno grajati. O osnutku, ki je vendarle temelj dela vseh organizacij borcev, se še niso organizirano pogovarjali z ljudmi na terenu, čeprav se ti za bližnji kongres zelo zanimajo!

Tovariš Ciril Kumar, tajnik združenja borcev občine Idrija, je povedal: »Doselej se res še nisimo pogovarjali o osnutku novega statuta. Tu je bil čas dopustov, kmetje pa imajo mnogo domačih opravil. V naši občini živi dober del borcev v hribovitih krajih; od 21 krajevnih

organizacij ZB NOV samo tri delujejo v večjih delavskih naseljih, v Idriji, Spodnji Idriji in Cerknem.

V septembru — za datum se še nismo domenili — bomo na razširjeni seji razpravljali med drugim tudi o osnutku novega statuta. Povabili bomo predsednike vseh treh organizacij — borcev, invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev. Če bo potrebno, bomo tudi odšli na teren.

Povedati moram, da so nekateri člani že mnogo poprej imeli pomisleke glede skupne organizacije vseh treh doslej ločenih organizacij. Za skupno predsedstvo smo, toda vprašujem se: ali je primerno, da se bomo na delovni seji zbrali člani treh organizacij, zakaj vsaka zase ima le svoje specifične probleme. Povem naj še, da tretjino rezervnih oficirjev in podoficirjev v naši občini predstavljajo mlajši, ki se NOB niso udeležili.

Ob koncu naj poudarim, da bo za naše delo prav gotovo pomembna navzočnost našega delegata tovariša Zdravka Stravsca na kongresu ZB NOV Jugoslavije.

# Pobrateni borci iz Kumrovca in Stožic



Guestje iz Kumrovca polagajo vence na grobnico padlih borcev v Stožicah

## Razmišljanje o Rozmanovem primeru

Drobna vest v »Ljubljanskem dnevniku« je potrdila govorice, ki so se že pred tem kot blisk razširile po Ljubljani, zlasti med tistimi, ki so bili leta 1941 in 1942 v Ljubljani kot pripadniki osvobodilnega gibanja. Namreč, da se je znašel za zapahi znani izdajalec Franc Rozman, krivec nesčetnih aretacij, obsodb in tudi smrtnih žrtev. Posamezniki so vedeli povedati tudi podrobnosti. Kako je dobil redno jugoslovansko vizo, ker njegovega imena ni bilo v seznamu vojnih zločincev, kazni-vo dejanje izdajstva pa je bilo amnestirano. Kako se je pripeljal v razkošni »žabi«, da bi pri nas užival ugodnosti deviznega turista, medtem ko mnoge njegove žrtve hodijo peš in nimajo toliko sredstev, da bi si privoščile dopust izven domačega kraja.

Razumljivo je ogorčenje naših ljudi, ki se spominjajo vsega gorja in njegovega krivca. Zato je bilo precej negotovanja in ugibanja, kaj bo z Rozmanom, ali ga bodo spustili in se mu opravičili zaradi aretacij, ali pa mu bo sodilo sodišče. Vso zadevo je namreč povrh vsega zapletalo še to, da je Rozman zdaj francoski državljan, čeprav ni bil iz našega državljanstva odpuščen ali brisan. Ljudje so njegov primer povezovali z meddržavnimi odnosi in na tihem upali, da se ga bodo Francozi gladko odrekli, ko bodo zvedeli, komu so dajali zavetje.

Sledilo je kratko obvestilo v »Delu«, da je tožilstvo Rozmanu podaljšalo pripor zaradi suma kaznivnega dejanja vojnega zločina — sodelovanja pri uboju aktivista Kristana na Trubarjevi cesti v Ljubljani. V prihodnjih dneh bodo zvedeli, kaj bo z Rozmanom nadalje.

Da bi naši bralci izven Ljubljane, ki ne vedo, kdo je bil Rozman, vedeli za koga gre, naj navedem nekaj podatkov o tem izdajalcu, ki spada med največje, kar jih je kdaj rodila slovenska mati.

Rojen je bil leta 1919 v Mokricah na Dolenjskem, nazadnje pa je živel skupaj z materjo pri očimu v Hrenovi ulici v Ljubljani, kjer je imel oči delavnico za popravilo tehnik. Ljudje, ki so ga poznali, pripovedujejo, da je kot mladenič doma kradel, po drugi strani pa se je hotel uveljaviti tako, da je skušal posnemati znanega atleta »čjka Savo«. Ta je pred vojno razkazoval svojo moč na dvorišču Figovčeve gostilne. Rozman pa je metal v zrak kamenje in ga prestrezal z glavo.

Kmalu po okupaciji, ko se je tudi na Zabjaku, kamor spada Hrenova ulica, razširila Osvobodilna fronta, je Rozmanov oči dal na razpolago svoje stanovanje za sestanke. Tam je bila tudi javka za odhod k partizanom. Tudi mladi France se je udeleževal akcij kot član sabotažne skupine. Njegovi sodelavci so kmalu opazili, da to počenja bolj iz želje po pustolovščinah in uveljavljanju kot pa iz zavesti. Zato jih je začelo skrbeti, kaj bo iz njega, zlasti še, ko je začel siliti k partizanom. Odvrčali so ga od tega koraka v strahu, da ne bi kot partizan zagrešil nepopravljivih

napak in zašel na kriva pota, ki bi utegnili postati usodna ne samo zanj. Na žalost se je izkazalo, da je bil tak strah sodelavcev upravičen.

V začetku oktobra 1941 je Rozman odšel na lastno pest na Krim k partizanom. Tam se je razmeroma dobro zadržal, vsaj na začetku. Nekoč, ko je bil četni komandir odsoten, je celo vodil četo. Toda konec oktobra, po napadu na Lož in po hudi italijanski hajki, se je nenadoma pojavil doma. Aktivisti so ga začeli nagovarjati, naj gre nazaj, pa je odklonil. Zato so dobili ukaz, da ga ustrelijo.

Nj bilo dolgo in Rozmana so Italijani zaprli. Ponj je prišel karabinjer ali policist majhne postave, mnogo manjši od Rozmana. Lahko bi zbežal ali ga ustrahoval, pa ni nič poskušal. Kmalu so ga ljudje začeli srečavati v italijanski uniformi. Po spominih pokojnega Draga Makuca je Rozman zašel v izdajstvo po zgledu in s pomočjo svojega četnega komandirja Gorenjca, ki je bil podobne sorte človek kot on. Zdjaj baže živi v Italiji. S tem človekom je Rozmana že pri partizanih povezala usoda, saj sta si izbrala partizanski imeni po dveh ruskih junakih, ki sta se bojevala proti Poljakom. Rozman je postal Požarski, Gorenjec pa Minjin. Gorenjec je zapejal 26. oktobra skupino partizanov v vilo Miklič pri Grčaricah, kjer so jih Italijani presenetili in osem ujeleli. Zaradi nekaterih okolištnosti so bili takrat ujeti partizani, med njimi tudi Makuc, prepričani, da je bil Gorenjec že prej agent italijanske obveščevalne službe. V zaporu je tudi Gorenjec kmalu oblekel italijansko uniformo in začel izdajati. Mnogi mislijo, da je izdal tudi Rozmana. Tako Makuc trdi, da je bil Rozman prej sicer avanturist, toda izdajal ni. Gorenjec je bil strahopetec in neroda, Rozman pa prekanjen in drzen, zato pa tudi mnogo bolj nevaren.

Potem ko so se partizani s Krima umaknili v Ljubljano, so mnoge zajeli in jim sodili. Med drugim je bil takrat zajet tudi Ljubo Serčer. Italijani so mu v celico podtaknili vohuna. V prijavih vojnih zločinov, ki jih ima Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, piše, da je bil tak podtaknjenec Rozman, nekateri pa trdijo, da je enako vlogo igral tudi Gorenjec. Da sta bila drug za drugim v njegovi celici dva ujeta partizana, je pred smrtjo povedal svojemu očetu tudi Ljubo Serčer. Poslušajmo, kaj pravijo o tem italijanski dokumenti. V Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni, VI. del, 1. knjiga, ki ga je izdal Vojnozgodovinski inštitut Jugoslovanske ljudske armade (slovenska izdaja), piše v dokumentu št. 197 na strani 477:

»Po rangi najvišjega doslej priprtega bandita, bivšega jugoslovanskega aktivnega poročnika Serčerja, namestnika poveljnika vseh oboroženih tolp (tako imenovanega krimskega bataljona), ki je zamislil in osebno vodil težki napad v Ložu in Bezuljaku in ki je bil zaprt že 14. novembra — kraljeva kvetura še do danes ni zaslislja, čeprav je v njenih rokah. Šele

ko je bil pred dvema dnevoma dan na razpolago krajevnim divizijskim karabinjerjem za nekaj ur, je bilo vendar mogoče dobiti s pomočjo vohuna, ki je bil z njim zaprt v isti celici, zelo važne podatke, o katerih je govora v gori navedeni izjavi...« Gre za poročilo komandanta XI. italijanskega armadnega korpusa z dne 30. novembra 1941 o stanju v Ljubljanski pokrajini.

Svojemu bratu Mirku, zdaj oficirju JLA v Ljubljani, je pokojni Ljubo Serčer ob navzočnosti tolmača in advokata pred smrtjo ob slovesu rekel:

»Moja ura pa je pri Rozmanu.«

Kaj je mislil s tem reči, najbrž ne bo nikoli mogoče pojasniti, lahko pa si mislimo, da je hotel brata opozoriti, da je glavni krivec za njegovo smrtno obsodbo prav Rozman. Tudi drugi viri trdijo, da je Rozman pomagal Italijanom prepoznati Ljuba Serčerja kot poveljnika, ki partizana z imenom Ljubo Petrič.

Poslušajmo, kaj nadalje pravijo o partizanskih dezertirjih, ki so bili po spominih Draga Makuca štirje, med njimi tudi Rozman in Gorenjec, italijanski dokumenti v zvezi omenjeni knjigi.

V dokumentu št. 184 piše: »Neki pripadnik tolpe, ki se je udeležil spopada dne 14. oktobra, je zapustil njihove vrste in postal za nas dragocen informator.«

Dokument št. 191 (poročilo poveljstva divizije sardinskih grenadirjev obveščevalnemu odseku XI. armadnega zbora z dne 14. novembra 1941):

»Obveščevalci, ki so prej dolgo živeli skupno s tolpo in ki so sedaj preoblečeni sodelovali pri naših pohodih, so pokazali hiše, iz katerih so uporabniki in kmetije streljali na naše moštvo pri spopadu v Zapotoku. V naseljih Osredok (Rob) in Zapotok so pokazali zdaj ta, zdaj drugi senik ali hišo, v katerih so bili ljubezno sprejeti, zdaj to, zdaj drugo trgovino, kjer so dobili brezplačno ali proti plačilu jestvine in druge potrebščine. Ponudili so se tudi, da lahko takoj pokažejo slovenskega orožnika, ki še sedaj služi v Velikih Laščah in je bil v stalnem stiku s tolpo, katero je pravočasno obveščal o kretanju tamkajšnje vojaške garnizije...«

Seveda so takrat po tistih krajih gorele vasi in padale žrtve. Malo je verjetno, da so partizanski dezertirji uboje samo gledali...

»Serčerjev proces« se je končal, tudi na Krimu je nastopilo začasno zatišje. Proti koncu februarja 1942 so italijanski okupatorji obdali Ljubljano z bodečo žico in na tisoče Ljubljancev pozaprl. Pripeljali so jih v vojašnice, kjer so »skriti izdajci« kazali zdaj tega, zdaj onega, ki naj bi bil član OF. Več tisoč so jih odpeljali v internacijo ali obsodili. V tem času je Rozman postal pojem za izdajstvo. Pri ljudeh je veljal za človeka, ki ima glavno besedo pri odločanju, kdo naj gre domov in kdo naj ostane. Pripisujejo mu, da je kriv, da so poslali v internacijo kakih 3000 oseb. Morda je ta številka pretirana, morda Rozman ni vseh teh

označil, toda kljub temu bo držalo, da število njegovih žrtev najbrž zajema nekaj sto ljudi. Februarskim racijam so sledile junijske, tudi Italijani so streljali talce. Težko je verjeti, da se pri izbiri, koga naj ustrelijo in koga ne, niso posvetovali s človekom, kakršen je bil Rozman.

Prav tako je nemogoče, da bi Rozman poznal toliko pripadnikov OF, kot jih je označil. Zato lahko ugotovimo samo to, da je, hoteč se pred karabinjerji izkazati in pokazati, kako dragocen človek je, izdal tudi popolnoma neznahe in včasih celo OF sovražne ljudi. To so mu menda hudo zamerili tudi domobranci.

Za konec še nekaj o Rozmanovem značaju. V »Delu« sta bila objavljena dva dokumenta, ki se nanašata na selitev njegove matere in očima v Italijo, zaradi strahu pred partizanskim maščevanjem. Kdor pozna takratno vzdušje v Ljubljani, bo vedel, da poleti in jeseni 1942 niso vosovci streljali na manj važne izdajalce, kaj šele na popolnoma nedolžne ljudi, kakršna sta bila Rozmanova mati in oči. Morda so potem Italijani oba selili v Italijo?

Odgovor najdemo v dogodkih, ki so sledili selitvi staršev. V njuno stanovanje je prihajal Franc Rozman, kadar ni bil kje drugje. Tam je v družbi svojih pajdašev, slovenskih ovaduho in italijanskih policistov, karabinjerjev in fašistov prirejal orgije. Pijančevali so cele dneve in noči, lahka dekleta so vreščala. Seveda ni bilo denarja, ki ga je za izdajalca tvegala skupščina in stiškaški obveščevalni odsek XI. armade, dovolj za ženske, pijačo in jedajo. Zato si je Rozman poiskal drug »zaslužek«. Še zdaj se mnogi sosedje spominjajo, kako se je znašel. Kaj kmalu je začel izsiljevati ljudi po Ljubljani. Posebno rad je imel trgovce, ki jim je »zaplenil« ves dnevni izkupiček, potem pa je cinično svetoval, naj ga gredo prijaviti. To se je zgodilo npr. trgovcu Guštinu na Krekovem trgu. Kmalu pa so prišli na vrsto tudi predmeti iz stanovanja staršev in očimove delavnice. Rozman je vedel, da jih nikoli ne bo potreboval, ker je njegovim delodajalcem začela teči voda v grlo, zato jih je drugega za drugim razprodal.

Morda bo zdaj res težko ugotoviti, če je Rozman sam streljal ljudi, ker je od takrat preteklo že 23 oziroma 24 let, pri čem pa so mrtve. Toda nihče nikoli ne bo mogel zanikati, da ni Rozman glavni in neposredni krivec smrti mnogih ljudi, ki bi ostali živi, če jih on ne bi izdal ali pomagal pri dokazovanju njihove udeležbe v osvobodilnem gibanju. Prav tako bo za vedno ostalo zapisano v zavesti mnogih tisočev Ljubljancev in okoličanov, da je Rozman morda najbolj množični izdajalec in kot tak kriv neizmernega trpljenja in gorja, pa tudi posredni krivec za smrt mnogih ljudi, ki so umrli po ječah in taboriščih.

Kot tak bo za vedno nosil neizbrisen pečat moralne obsodbe vseh poštenih ljudi.

Mile Pavlin

6. septembra je krajevno organizacijo ZB NOV Stožice-Ljubljana obiskala 5-članska delegacija KO ZB NOV iz Kumrovca. Delegacija je prispela na obisk na povabilo KO ZB NOV Stožice. Stožički borci so bili obiskali Kumrovčane 13. junija letos, sedaj pa so sklenili, da se oddolžijo za lep sprejem v rojstnem kraju maršala Tita in pogljobijo bratske vezi z mestecem onkraj Sotle.

Obisk delegacije kumrovskih borcev so člani KO ZB NOV Stožice povezali s svojim krajevnim praznikom, z namenom, da bi bilo slavlje še lepše, v duhu področiljanja bojnih let in veselja z uspehi vojnove socialistične graditve.

Gostje so se pripeljali popoldne. Prisrčen stisk rok in objem prijateljev, ki so se spoznali pred 3 meseci, pa se jim zdi, da se že dolgo, dolgo pozna. Ob ponovnem srečanju je bilo čutili, da so gostje s seboj prinesli del Kumrovca, del mladosti tovariša Tita, del revolucije jugoslovanskih narodov. Prijateljsko vzdušje, ki ga lahko primerjamo samo s srečanjem bratov, ki se dolgo niso videli, je obilo omizje borcev v modernore urejenih prostorih krajevnega skupnosti Stožice. Mnogo so si imeli povedati; o tem, kako so partizani pred dvajsetimi in več leti ter pregnali okupatorja. Gostje so pripovedovali, kako živi današnji Kumrovec, gostitelji pa predvsem o delu svoje organizacije, o padlih tovariših in njihovih družinah.

Veseli družbi kumrovskih in stožičkih borcev so se pridružili tudi mladinci in mladinke, udeleženci enotedenskega odprtega športnega prvenstva v počastitev krajevnega praznika Stožice. Srečanje dveh generacij je bilo zelo prisrčno; potem ko je predsednik KO ZB NOV Stožice Janez Dremelj razdelil najboljše pokale in diplome, so se prekaljeni borci in mladi zatopili v sproščen pogovor.

Mladi so se zelo zanimali za maršala Tita in njegovo rojstno mesto. »Tovariš Tito nas večkrat obišče, pa tudi piše nam mnogo. Pogovarjamo se o organizacijskih vprašanjih borcev. Zelo ga zanima delo malega človeka, ki se ukvarja z zemljo, srečuje se z njegovimi problemi. Domačine nas pozna po

vzdevkih, povprašuje po našem življenju.« Tako je odgovoril eden izmed gostov.

Gostje iz Kumrovca so se v Stožicah počutili kot doma. Toda so se mudili tri dni. Ves čas so preživelj s stožičskimi borci; tudi prenočevali so pri njih. 8. septembra popoldne so skupaj z domačimi prijatelji obiskali osnovni šoli Stožice in Ježica ter zbrani mladinci pripovedovali o rojstnem kraju tovariša Tita ter o njegovem življenju in delu. Bili so navzoči na redni seji občinske skupščine Bežigrad in se seznanili z delom bežigradskih gospodarskih organizacij. Tudi Muzej NOB Črnuče so obiskali in tako mnoga bolj podrobno spoznali revolucionarno preteklost svojih gostiteljev. Ogledali so si tudi Kamnik ter se povzpeli na Veliko planino. Najbolj svečan trenutek pa je nastopil, ko so položili vence na grobnico padlih borcev v Stožicah. Pravi, da je grobnica ena najlepših v Sloveniji. V njej počiva 26 borcev, vklesana imena pa spominjajo na preko sto revolucionarjev iz šestih okoliških vasi, ki so padli za svobodo. O svojih vtisih s srečanja s slovenskimi prijatelji sta pripovedovala: — Velimir Zubrič, direktor Muzeja maršala Tita v Kumrovcu:

»Čutimo, da ste nas sprejeli z odprtimi srci, tako, kot smo mi vas. Zelo smo presenečeni nad lepimi sprejemi in navdušenimi nad bratstvom in tovarištvom, ki se ne da opisati. Naša velika želja je, da še poglabimo vezi prijateljstva iz NOB. Sotla nas je bila spojila že davno, ko smo se Korofanci, Hrvati in Timočani združili proti skupnemu sovražniku Frankom. Tovarišstva, ki smo jih oblikovali med NOB, je treba še naprej gojiti in negovati.«

— Branko Udovič, predsednik KO ZB Kumrovec:

»Poglobitev vezi med našima krajevnima organizacijama ZB in sodelovanje na vseh področjih organizacijskega dela — to je najboljši in največji plod obiskov, ki smo jih izmenjali. Te dni sem o tovarištvu med slovenskimi in hrvaškimi partizani dobil še lepše vtise: na Slovenskem sem namreč partizani od 1942 do 1944, v Kozjanskem odredu.« Z. Č.





SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

# Zvijazče v sabotažnih in diverzantskih akcijah

## Ameriko so odkrili Normani že pred Kristofom Kolumbom

Normani so bili pripadniki severnih germanskih plemen, ki so se naselili na Skandinavskem polotoku in na Danskem. Ker jim pusta in neplodna zemlja ni mogla nahraniti, so se ukvarjali tudi z ribištvo in tako so postali spretni in pogumni mornarji. Spomladaj so na svojih dolgih lesenih ladjah odhajali na roparske pohode, jeseni pa so se spet vračali v svoja naselja. Ladjje niso bile velike — za 50 do 70 ljudi. Pred napadom so običajno zasedli kak otok blizu obale ali v ustju reke in ga utrdili. To je potem bilo oporišče za njihove kasnejše pohode v notranjost dežele.

Normani si bili predvsem dobri pešci, s seboj pa so pogosto imeli tudi konje. Spčetka so v pohode odhajali le v manjših skupinah ladij, kasneje pa že v večjih — do tristo ladij hkrati.

Danski Normani so se v drugi polovici 8. stoletja izkrcali na angleški obali, v naslednjem stoletju pa so že napadli London in

## Partizani v domobranskih uniformah

Med narodnoosvobodilno vojno so se pripadniki naše vojske pogosto preoblačili v sovražnikove uniforme, da bi se lahko neopazno približali objektom diverzije, reševali iz zaporov partijske delavce in voditelje, likvidirali sovražnikove agente, štabe, funkcionarje itd.

Sredi oktobra 1941 je skupina 24 partizanov pod vodstvom Vječeslava Holjevca in preoblečenih v domobranske uniforme vkorakala v Karlovac kot kaka domobranska enota. Njena naloga je bila, da iz bolnišnice osvobodijo partijskega voditelja Marjana Cavića-Grga, ki so ga bili ustaši ujeli. Pred odhodom na to akcijo so prek partijskih aktivistov in obveščevalnih organov v Karlovcu zbrali natančne podatke o razporeditvi sovražnikovih sil v mestu, o bolnišnici, kjer je Grga ležal, koliko stražarjev ga čuva, kako močno so italijanske enote pri bolnišnici in ob poti do nje, kakšno je stanje na mostu prek reke Korane itd.

licijo. Vsa akcija je trajala le štirideset minut.

Ceprav vdor v bolnišnico ni dosegel osnovnega cilja, je bil njegov moralni uspeh izreden. »Prebivalstvo Karlovca je z občudovanjem pripovedovalo o akciji in čestitalo tovarišem partizanom k toliki hrabrosti,« piše v poročilu naših aktivistov iz Karlovca. Okupatorska in kvsilniška oblast je nato morala sprejeti vrsto varnostnih ukrepov, množične aretacije in prepoved gibanja po osmi uri zvečer. Tudi straže so povsod okreplili, brez dovolilnic italijanskih in ustaških oblasti pa ni smel nihče zapustiti mesta.

## Zvijazčen napad na vlak

Enote 2. operativne cone Hrvatske so 28. marca 1943 kar podnevi prišle na železniško postajo Hercegovac na progi Bje- lovar—Garešnica. Dvajset borcev, preoblečenih v domobranske uniforme, je čakalo na prihod vlaka, petdeset partizanov pa se je skrilo v gozdu nad postajo, da bi jih varovali.

Ko je vlak pripeljal, je komandir voda — v uniformi domobranskega poročnika — ukazal svojemu vodu, naj vstopi v vlak. Hkrati s tem so začeli streljati tudi partizani ob robu gozda. V vlaku je bilo sedem ustašev, ki so se nekaj časa upirali, vendar jih je skupina partizanskih »domobrancev« kmalu uničila. V tej akciji je bilo ubitih sedem ustašev, ujeti pa dva domobranci, dva financarja in en domobranski narednik. Naši borci so zaplenili mitraljez, vlak pa so pod polno paro in brez strojevodje spustili proti Garešnici, kjer se je zaletel v tovarne vagonne. Škoda ni bila majhna.

Ena izmed čet. 1. bataljona Baniškega odreda je s svojimi borci, ki so bili tudi preoblečeni v domobranske uniforme, vdrla v vas Kuljane v Pounju, kjer so ustaši oboroževali kmete za boj proti partizanom. Kmetje so bili prepričani, da je v vas prišla neka domobranska enota, in zato jih ni bilo težko razorožiti.

V tej akciji so naši zaplenili 26 pušk in 10.000 nabojev, ujeti pa štiri domobranci, ki so bili doma na dopustu. Politično propagandni pomen te akcije je bil zelo velik in jo so mnogi kmetje prostovoljno javili v partizane.

## »Prenočevanje« v sovražnikovi postojanki

Do podobnih akcij — ko so se partizani preoblačili v oku-

patorske in kvsilniške uniforme — je prihajalo tudi v Bosni. Tako je skupina dvaindvajsetih partizanov iz 1. bataljona 4. krajiškega odreda januarja 1942. leta brez lastnih izgub razorožila in ujela sovražnikove posadke na železniški postaji Vrbanjica na progi Banjaluka—Kotor Varoš.

Partizani, ki so bili preoblečeni v domobranske uniforme, so prišli v postojanko Vranjico iz smeri Banjaluke. Na poti ni bilo nobenih ovir in v mraku so prispeli na postajo Vrbanjico. Komandir posadke je raportiral

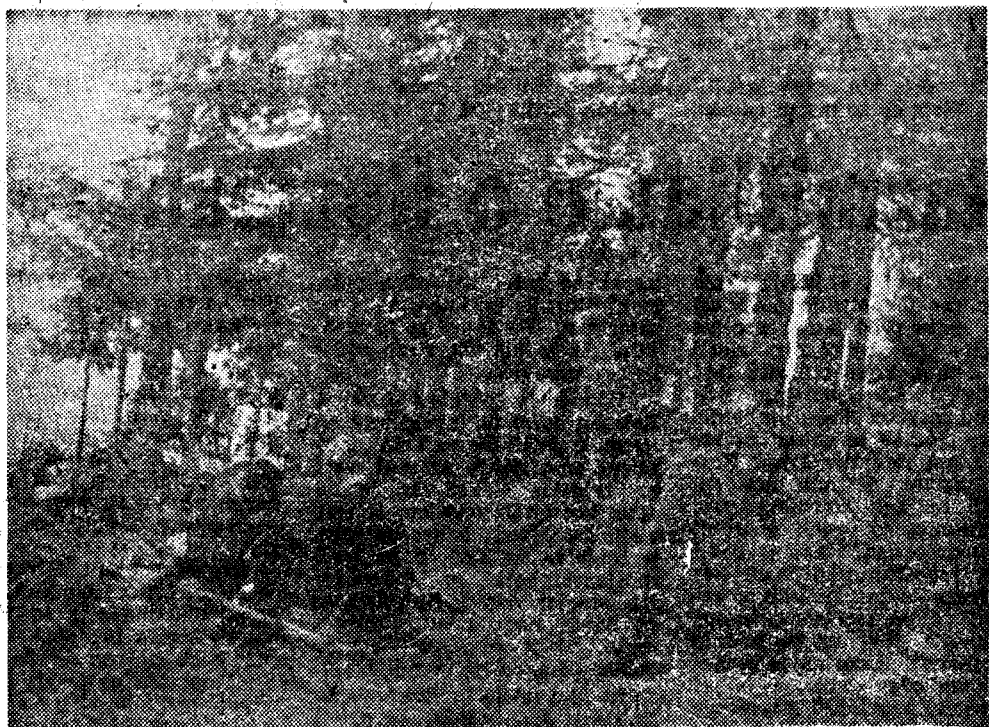
»satniku« Mažarju, ki mu je znato pojasnil, da so ga poslali kot okrepitev za posadko v Celnici in ga zaprosil, če lahko prenoči na postaji.

Med kasnejšim pogovorom pa je komandirju posadke nekaj postalo sumljivo in je od Mažarja nepričakovano zahteval, naj mu pokaže legitimacijo. Ta pa je namesto legitimacije potegnili pištolo in ga razorožili, nato pa zahteval, naj ukaže svojim vojakom, da izročijo orožje. Tako je dvaindvajset partizanov ujelo 42 sovražnikovih vojakov in tri ubilo ter

osvojilo ustaško postojanko Vrbanjico. V tem primeru sta odločilno vlogo odigrali hrabrost in drznost, toda akcija kljub temu ne bi bila izvedljiva, če se partizanski borci ne bi preoblekli v domobranske uniforme.

- V PRIHODNI ŠTEVILKI:
- »NEMŠKI« OFICIR MINIRA KINO DVORANO NA OPCIJAH
  - UKRADEN NEMŠKI ARHIV V GORICI
  - PARTIZANI V ITALIJANSKIH UNIFORMAH

## FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM



Tovariša Avgust Kogoj in Franc Brešan, oba iz Tolmina, sta nam pisala: »V 32. številki TV 15 ste objavili sliko, o kateri iščete podatke. Sporočava vam, da je omenjena slika nastala v Tolminu 1. maja 1945 okrog 13. ure in predstavlja prihod Komande mesta Tolmin v Tolmin. To je bila prva oborožena enota, ki je vkorakala v Tolmin. Slikal je fotograf Jožef Červ iz Tolmina. Enota koraka po Rutarjevi ulici proti središču Tolmina. Ob enoti — na levi strani slike — je komandant Komande mesta p. p. Maks Kogoj iz Temljina, ki se je 1. maja 1947 smrtno ponorečil. Za njim je komisar Komande mesta Milan Logar-Stane iz Horjula. Na sliki so še: Franc Brešan, Mirko Golja, Maks Faletič, Avgust Kogoj, Leopold Kemperle, Alojz Kovačič, Maks Gašperinčič in drugi.« Bralce prosimo, naj nam pošljejo podatke tudi k tej fotografiji

## Vojaške zanimivosti

prodirali globoko v notranjost države. Prišlo je tako daleč, da so jim morali angleški vladarji plačevati letni davek. V bojih za angleški prestol se je 1066. leta v Angliji izkrcalo 12.000 Normanov, izmed katerih je bilo kakih 6000 konjenikov, in z zmago pri Hastingsu Angležem vsililo svojo dinastijo in oblast.

Razen tega so Normani konec 9. stoletja na Islandu ustanovili samostojno državo, od tod pa je konec 9. stoletja skupina s kakimi 1000 Normani prodrla celo do Grenlandije in tam vzpostavila svojo naselbino. S tem pa njihovih prodorov proti zahodu še ni bilo konec: okoli leta 1000 so Normani prek Labradorja, Nove Škotske in Nove Funlandije prodrli na ameriško kopno, kjer pa so, kot vse kaže, postali žrve domačega prebivalstva.

## V Švici imajo obvezne strelske vaje

V Švici se mora vsak odrasel moški obvezno ukvarjati s strelskim športom. To je predvideno tudi v zakonu o splošni vojaški obveznosti, in tisti, ki se mu ne bi pokoravali, lahko pričakujejo hudo kazen.

Vsak Švicar ima doma uniformo, orožje in municijo. Nekajkrat letno pa švicarskega državljanca vpokličejo na taktično vajo ali taborjenje. Prav tako pa se morajo Švicarji večkrat letno udeležiti strelskih vaj s puškami, puškomitraljezi, mitraljezi, trombloni itd. Zato je moč ob koncu tedna ali pred prazniki videti na desetisoče Švicarjev, kako s puškami v rokah hite proti najbližjemu strelišču, da bi opravili svojo državljansko in vojaško dolžnost — streljanje.

## Optične signale so uporabljali že v starem veku?

Iz del stare grške književnosti nam je znano, da so že takrat uporabljali svetlobne signale. V bliadi zasledimo podatke o posebnih opazovalnicah, s katerih so s pomočjo ognja in dima prenašali podatke sosednjim opazovalnicam. Aristotel trdi, da so Perzijci s posebnim sistemom svetlobnih signalov s pomočjo bakel obveščali vso državo.

Plutarh poroča, da je Alkibiada mornarica že leta 410 pred našim štetjem uporabljala signalne zastavice, Kartaginci pa so nekoliko kasneje imeli vrsto signalnih postaj na 134 kilometrov dolgi črti od Kartagine prek otoka Pantelerije do Sicilije.

Podobne sisteme optične signalizacije so imeli tudi Rimljani, Kitajci pa so prvi začeli uporabljati barvne signalne rakete in ognje.

## Cez 400 helikopterjev za nemško vojsko

Zahodnonemški Bundeswehr je z Združenih državah Amerike nabavil 400 helikopterjev tipa »UH-1D«, kar ga bo stalo 833 milijonov zahodnonemških mark.

Helikopterje te vrste protizvajala ameriška firma »Bell« v različnih inačicah. Helikopter »UH-1B« z dodatnimi krcili množično uporabljajo v Južnem Vietnamu, medtem ko so helikopterji »UH-1D« namenjeni za vsestransko uporabo, zlasti pa za prevoze zračnodesantne pehote.

Helikopterji te vrste so z rotorjem vred dolgi 24 metrov, visoki pa nekaj čez štiri metre. Težki so, s tovorom vred, 4.309 kg, prazni pa 2.210 kg. Lete s hitrostjo 200 kilometrov na uro, to pa do 530 kilometrov daleč.

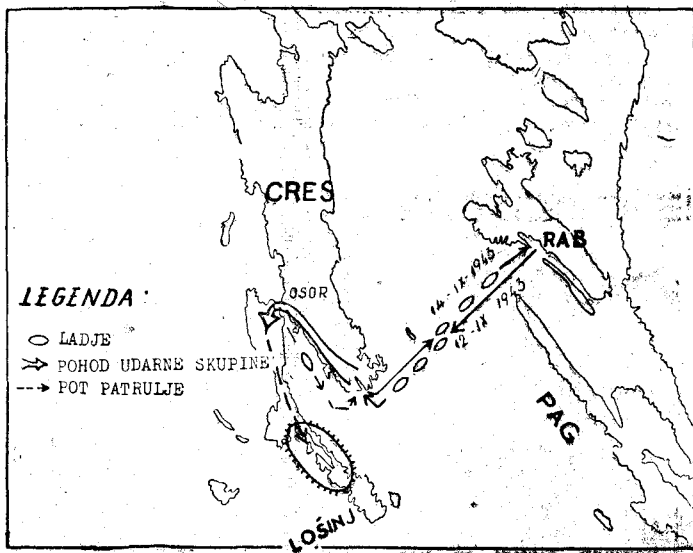
## V kratkem bodo splavili ladij »Bliher« in »Tuhachevski«

Moskovska »Pravda« je nedavno objavila novico, da so neko veliko ladjo — tovarno za ribolov in predelavo rib imenovali po sovjetskem maršalu Bliherju, ki je poveljeval enotam Rdeče armade na Daljnem vzhodu in za katerim se je izgubila vsaka sled v eni izmed Stalinovih čistk.

Konec leta pa bodo dogradili še eno ladjo te vrste, ki bo dobila ime po maršalu Tuhachevskem. Kot je znano, je nemška obveščevalna služba Stalinu podtaknila ponarejene dokumente, ki naj bi pričali o nekakšnih tajnih zvezah med nemškim generalštabom in maršalom Tuhachevskim. Stalin je brez naknadnega preverjanja dokumentov sprožil proti slavnemu maršalu sodni proces in ga dal ustreliti.

## Ob dnevu mornarice:

# RABSKA BRIGADA NA CRESU



Kmalu po ustanovitvi prvih mornariških enot NOV Jugoslavije na obali pod Biokovim so tudi v koncentracijskem taborišču na Rabu začeli pod vodstvom KP in OF govoriti o nalogah internirancev, ko bo sovražnik klonil. Tako je nastala v taborišču ilegalna vojaška enota, iz katere se je formirala Rabska brigada. Njene naloge so bile: osvoboditi taborišče in pomagati pri osvoboditvi okoliških otokov, pomagati pri organizaciji ljudske oblasti in organizirati vrnitev internirancev v Slovenijo.

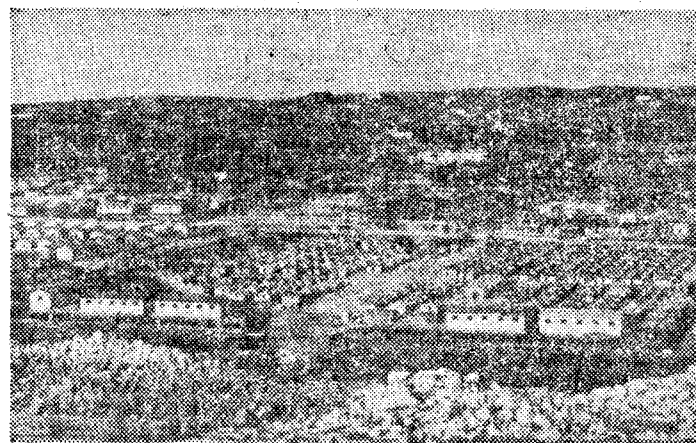
Italija je kapitulirala 8. septembra 1943 zvečer. Interniranci so do 10. septembra razorožili vse enote na otoku Rab, Pag in Krk so osvobodili domačini, na Lošinj in Cresu pa so ostale fašistične posadke, ker so mislile, da so na svojem ozemlju. Toda partizani Rabske brigade so jim kmalu pokazali, da se motijo.

Udarna skupina 120 borcev Rabske brigade je pod poveljstvom komandanta Franca Petočnika in komisarja Jožeta Jurančiča 12. septembra odplula na otok Cres na treh

motornih ladjah. Zgodaj zjutraj 13. septembra so ladje zaplule v luko Kolovrat na Cresu. Z ladij so prenesli zastavo svobode v vas S. Križ, ki je po 27 letih tuje okupacije dočakala in objela osvoboditelje. Kolona borcev je nato odšla proti Osorju in takoj presenetila ter razorožila posadko.

Za naše borce pa so pomenili presenečenje četniki, ki so na Cres prifežali s celine in tam čakali na Angleže in Američane. Četniki so s Cresa urno zbežali v utrdbi na Mallem Lošinj.

Partizani so zaplenjeno orožje in strelivo vkrcali na veliko motorno ladjo, brigadni komisar pa je odšel z manjšim oddelkom na poizvedovanje na



Taborišče internirancev na Rabu

Mali Lošinj. Ugotovil je, da je četnikov okoli 350. Ko se je oddelek vrnil, je ladja odplula v Kolovrat, nekako ob dveh zjutraj. Orožje in strelivo so preložili na ladje, ki so se z njimi partizani pripeljali z Raba in zgodaj zjutraj odplule. Na Rab so ladje prispеле okoli 14. ure. Ladja z Osorja se je nato tudi vrnila.

Podatke o četnikih je štab brigade posredoval komandan-

tu 13. divizije. Ta enota jih je izkoristila in četnike napadla ter zajela 23. septembra.

Pogumno dejanje slovenskih borcev, bivših internirancev, spada v vrsto slavnih akcij naše vojske. V slovenski pomorski zgodovini pa pomeni desant na Cres edini primer take akcije in prvi korak Slovencev na morje po stoletjih tuje nadvlade.

Janez Tomšič



## LJUBLJANA - TRANSPORT Žičnica VELIKA PLANINA

AVTOBUSNA ZVEZA LJUBLJANA—KAMNIK—KAMNIŠKA BISTRICA—VZPENJAČA NA VELIKO PLANINO.

Velika Planina je visoka planota v Kamniških Alpah, 30 km severno od Ljubljane. Zaradi zdravega podnebja, veličastnega gorskega okolja jo radi obiskujejo turisti zlasti pozimi, ko nudijo njena valovita in tam na redko z macesni in smrekami porasla pobočja, ki jih pokrje debela snežna odeja, idealno smuko.



SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

HITLER IN MUSSOLINI V UKRAJINI

SFOVINI NEMSEKEGA ZGODOVINARJA EUGENA DOLMANNNA, KI JE BIL MED VOJNO TOLMAČ PRI RAZGOVORIH MED MUSSOLINIJEV IN HITLERJEV.

MIHAJLO ROSTOHAR:

KAKO JE NASTALA PRVA JUGOSLAVIJA

(Odlomki iz mojih spominov)

Manifestacija se je končala po mojih željah, toda moj nastop je smatrala vojaška policija za veleizdajo. Štacijsko poveljstvo je izdalo ukaz, da se me aretirajo in postavi pred vojaško sodišče. To mi je še isto popoldne prišel povedat nadporočnik Potokar, član vojaške policije, ki je bil tam tudi kot naš zaputnik. Za moje stanovanje v Ilirski ulici policija ni vedela, zato me je iskala v rezervni bolnici 3 in čakala na dvorišču do poznega večera, da me aretirajo.

Zavedal sem se, da mi gre za glavo, zato sem premišljeval, kako bi se izmuznil iz te zanke. Ura je bila že 23, ko se odločim, da izginem iz Ljubljane na deželo, kjer bi si pri znani družini poiskal varno zavetje. Opasem vojaško pištolo, se založim s potrebno municijo in zadenem nahrbtnik z najnujnejšimi potrebščinami. Tako se odpravim po stranskih poteh na kolodvor. Tu srečam nadporočnika Poldeča Bučarja, ki je bil to noč dežurni. Pove mi, da je na stranskem tiru bataljon 79. hrvaškega polka, ki se je na Reki uprl, in čaka, da bo odpredeljen na soško fronto. Spreleti me misel, da bi bilo mogoče z njegovo pomočjo izvesti v Ljubljani revolucijo. Treba je bilo le razorožiti madžarsko posadko na Kodeljevem in zasesti štacijsko poveljstvo. Ko s tako namero stopim v vlak, zadenem na hodniku na nekega kapetana. Mislec, da imam pred seboj hrvaškega oficirja, mu po hrvaško povem, da smo v Ljubljani že izklicali samostojno državo Jugoslavijo, da je konec vojne in da jim ni treba več hoditi na fronto. Le-ta ni črnil niti besede, ampak je stopil v bližnji oddelek voza, kjer je spal komandant bataljona. Kar začujem besede: »Sofort aretiren« (takoj ga primite). Urno skočim iz voza in izginem v temi med vlakovi. Bil sem potrzan zaradi tega neuspeha. Ko zberem zopet svoje misli, se odločim, da poskusim znova svojo srečo pri moštvu, o katerem sem domneval, da so sami Hrvatje. Ko se z druge strani približam k vlakom, zadenem pred vozom na gručo podčastnikov in moštva. Pristopim in jim začnem pripovedovati, da je konec Avstrije, da smo danes izklicali svobodno državo Jugoslavijo, in da je tudi Hrvatska že postala od madžarske neodvisna, da torej ni treba več iti na fronto. Ker so se začeli nezaupno spogledovati, jim pokažem trobojnico na svoji čepici in rečem: »Gledaj, nema vize Franca Jozefa.« »Ako je tako, onda nečemo na front«, reče eden od podčastnikov. Stopi v voz in za malo časa pripelje ven starejšega narednika, ki me je takoj radovedno vprašal: »Sta pričša, da nema više fronta?« »Da, brate naredniče, fronta nema, nema ni Avstrije, ni Madžarske više. Baš danes je bila proklamirana svobodna država Srba, Hrvata i Slovenaca.« Pri tem pokažem s prstom na slovensko trobojnico na čepici. »Kad je tako, dečki, onda nečemo na front; idemo domu.« Nato jim obljubim, da bom šefa postaje poprosil, da se njihov transport odpošlje v Zagreb, toda poprej je treba razorožiti madžarski bataljon, ki je še v Ljubljani. »Hočete li, drugovi, biti nam uz pomoč?« »Hočemo,« je bil enoglasen odgovor. Narednik mi da povelje, naj vse moštvo z orožjem izstopi, ravno tako godba. Ko se vojaštvo razvrsti za pohod, jo udarimo po Poljanski cesti proti stari cukrarni, kjer so bili internirani srbski in ruski vojni ujetniki. Le-te osvobodimo in jih pošljemo v rezervno bolnico 3, kjer so jih oborožili naši nastniki. Tu je bilo namreč nekaj skritega orožja. Nato krenemo na Kodeljevo, kjer je bila v barakah nastanjena madžarska posadka v moči epega bataljona, ki ga obkolimo. Kar pride ven dežurni oficir in vpraša, kaj to pomeni. Jaz mu po nemško povem, da se nahaja že danes na ozemlju svobodne države Jugoslavije, da Avstrije ni več, in da je tudi Madžarska že samostojna država. Zahtevam, da posadka položi orožje, nakar bo odpredeljena na Madžarsko. Oficir, ki očitno ni vsega razumel, me pelje k poveljniku, nekemu majorju, kateremu sem isto povedal. Le-ta me je mirno poslušal, na koncu pa rekel v slabi nemščini: »Wenn so ist, so gehen wir halt ham« (ako je tako, gremo pač domov). Zahteval je, da jih odpredim oborožene na madžarsko mejo. Na tak pogoj nisem pristal in zahteval, da posadka položi orožje. Major je končno privolil tudi v to. Pod spremstvom hrvaškega bataljona smo jih odpeljali v rezervno bolnico 3, kjer so Madžari položili orožje, nakar so pod vodstvom nadporočnika dr. Treota odkorakali v Šiško, od koder so jih v nekaj urah odpredimili na madžarsko mejo. Hrvaški bataljon se je v mojem spremstvu poslal na glavni kolodvor, kjer jih je še vedno čakal njihov vlak, v katerem pa ni bilo več njihovih oficirjev. Nisem imel sreče, da bi se še sešel s komandantom bataljona, ki je poprej kričal, naj me aretirajo.

Tako smo postali gospodarji Ljubljane. Šlo je že k 5. uri, ko smo se slovenski častniki poslavljali od hrvaškega bataljona. Na kolodvoru je nastalo med slovenskim vojaštvom navdušeno razpoloženje.

Toda treba je bilo misliti dalje. Treba je bilo zasesti štacijsko poveljstvo in kolodvor, kjer je bilo pričakovati največji naval vojaštva, vračajočega se s fronte. S pomočjo nadporočnika Bučarja in Luce Treota sem sestavljal četo iz srbskih in ruskih vojnih ujetnikov ter domačega moštva, s katero zasadem štacijsko poveljstvo in kolodvor. Med tem sem obvestil še nekatere druge člane oficirskega kluba o dogodkih. Pozval sem jih, naj takoj stopijo v akcijo. Odzvala sta se najprej nadporočnika Badijura in Turenšek. Naročim jima, da greda v hotel Union, kjer prebiva štacijski poveljnik, general Iharek, katerega morata stražiti pred sobo, iz katere se ne me ganiti, dokler sam ne pridem tja. Ob 7. zjutraj stopimo v njegovo sobo. Povem mu, da je odstavljen kot štacijski poveljnik in da ima na izbiro, ali da takoj zapusti Ljubljano ali pa bo aretirani in vtačnjeni v ječo. Brez ugovora mi odgovori, da gre takoj iz Ljubljane. Oba oficirja ga spremita na kolodvor in ga stražita, dokler ni stopil v prvi transport proti Mrbijoru. Bil sem zdaj samozvani štacijski poveljnik in obnem vojaški poveljnik Ljubljane.

Naš Narodni svet pa je izgubil pri teh dogodkih glavo. Ni se zavedal, da je bilo nujno treba ustanoviti narodno vladno telo, ki bi prevzela oblast v svoje roke. Tako je na deželni vladi že tri dni po 29. oktobru sedel nemški grof Atems, na deželnem odličju je gospodaril zagrizen sovražnik Slovencev, sodni svetnik Elsnar, na policiji pa grof Künnisel in zločasn komisar Kubel. To je bil nenormalen položaj, ki bi bil za revolucijske lovske častnike lahko usoden. Treba je bilo samo obrniti se na Borojeviča, naj pošlje v Ljubljano en sam oborožen bataljon in slovenske svobode bi bilo konec. Kaj pa je v teh okolnostih delal Narodni svet? Vitez Posačnik se je v imenu Narodnega sveta posajal z avstrijsko vlado o prevzemu vlade v Ljubljani. Ministrskemu predsedniku Tomascu je pisal to-le: V menü N. S. v Ljubljani Vam imam, ekselencija, sporočiti sledečo: Narodna večje v Zagrebu je sklepila, da izrazi vlado na štacijskem. Nemškemu, ter slovenskih policistov Korcača in Kolarca »Narodni vladu v Ljubljani, ki bo takoj prevzela vse lokalne zadeve. V imenu Narodnega sveta Vas prosim, ekselencija, da naredite kranjskemu kraljevemu predsedstvu naj tani izrazi vse zadeve novi Narodni vladi, in da o tem obvestite tudi vlado v Trstu, v Gradcu in Celovcu.«

(Nadaljevanje)

Konec avgusta 1941 je bila osvojena že skoro vsa Ukrajina, Moskva pa nam je bila kot nekakšna fatamorgana na obzorju. Radijski komentatorji so govorili o zmagah na vsej fronti. Mussolini, da mu ne bi ušla parada v Moskvi, je poslal na vzhodno fronto tudi nekaj svojih divizij. Sinovi juga so v svojih lahkih poletnih uniformah laže prenašali ukrajinsko vročino kot pa njihovi bratje po orožju — Nemci.

Takrat je bilo tako varno, da sta se Mussolini in Hitler lahko napotila prav na fronto. Tudi ta dva sta mučila vročina in praž, ko sta se vozila v avtomobilu na šestih kolesih. Sedel sem spredaj zraven šoferja in se nagnil postrani, da bi se lahko vmešal, če bi Mussolini nenadoma začel govoriti po nemško, ali pa če ne bi mogel razumeti svojega sobesednika.

»Tam so!« je Mussolini nenadoma navdušeno vzkliknil.

Pred nami se je pomikala neskončna kolona motoriziranih bersaljerjev. Z njihovimi perjanicami se je poigraval veter.

»Hitreje, da jih prehitimo!« je ukazal.

Namignil sem šoferju. Pristnil je na plin, kar pa nas ni približalo koloni: šofer je bil Nemeč, pred nami pa je bilo tristo Italijanov na tristo motociklih. Vsak turist dobro ve, da je v Italiji skoraj nemogoče prehiteti kakega motorista. Naposled se nam je le posrečilo, da kolone nismo le dohiteli, temveč jo — po Mussolinijevi želji — celo prehiteli. Nato smo se zaustavili.

»Duce! Duce!« so bersaljerji začeli rjevati in tolči z rokami.

Hitler se je ozlovoljil. Takšna manifestacija ni bila vojaška. Molčal je, toda po izrazu njegovega obraza sem sklepal, da se je le stežka obvladal.

Naposled sta diktatorja s svojim velikim spremstvom pripela do zadimljenih ruševin Brest Litovska. Hitler je spet začel s svojimi monologi. Prehajal sem njegov načrt o čedanje večjih osvajanjih. Zdelo se mi je, da ga duce sploh ne posluša. Brzkone pa sem se motil, kajti takoj nato, ko je Hitler prenehal z osvajanjem vsega sveta in njegovo delitvijo med Nemčijo in Italijo v razmerju 4:1, je Mussolini dvignil glavo in rekel:

»Po vsem tem, dragi führer, nama bo ostal le še Mesec.«

Hitler je raztreseno prikimal. Ni ga razumel. Njegove besede sem prevedel šele čez nekaj minut in nekoliko spremenil smisel, da ne bi prišlo do kakega incidenta.

Nenadoma se je Mussolini pripognil in pobral okrvavljene papirje. To so bila pisma nekega ubitega Rusa. Nekaj balbijski baron, ki so nam ga dodali kot tolmača, je prebral nekaj stavkov. Pisma so bila od matere in dekleta ubitega Rusa ter se niso v ničemer razlikovala od pisem drugih vojakov na svetu.

»Vsi imajo mater, ženo, ali dekleta,« je pripomnil Mussolini. »Vsi bi se želeli vrniti domov. To, dragi führer, velja za Ruse, prav tako pa tudi za vaše in moje vojake.«

Nato je nadaljeval s temi sentimentalnostmi. Nisem prevajal dobesedno, temveč sem govoril o volji držav osi, da premagajo razpadajoče boljševiške tople. Pozabil pa sem, da je Mussolini razumel vse, kar sem govoril.

Spominjam se, kako očitajoče me je pogledal. Če bi me izdal Hitlerju, da napočno prevajam, bi bil nedvomno izgubljen. On je pa le pokimal in dejal:

»Imate prav, doktor. Ne smemo ga spraviti v slabo voljo.«

To je bilo z njegove strani zelo pametno, saj je svojega prijatelja razjezil že nekaj ur poprej. To se je zgodilo v letalu, s katerim so odpoštovali iz glavne štaba.

Tedaj sta sedela drug zraven drugega in opazovala, kako pod njima beži osvojena Ukrajina. Hitler se je dvignil in spet začel razkladati svoje načrte glede vzhodnih dežel. Sprva ga je Mussolini potpežljivo poslušal, nato pa mu je

bilo tega dovolj in je krenil v protinapad. Tudi on je bil sposoben za dolge monologe.

Več kot uro je govoril Hitlerju o zmagoslavnih bitkah imperatorja Trajana in s tem nadkrilil Hitlerjeve tevtonske viteze. Trajan je deloval pred njimi in prodril bolj daleč kot pa tevtonski vitezi.

Medtem je štirimotorni »Condor« mirno letel dalje. Hitler in Mussolini sta uživala. Nenadoma pa je Mussolini skočil na noge in dejal:

»Sedaj bom pa še jaz malo pilotiral.«

Mussolini ni bil slab pilot, vendar je bil navajen le na manjša letala, medtem ko štirimotorni »Condor«, ki je že tedaj lahko brez težav preletel Atlantski ocean, ni bil v njegovem programu.

Vodja vseh Nemcev je vidno prebledel, toda Benito, »ponosni orel«, je že odšel proti kabini.

Hitler mi je nujno ukazal opozoriti Bauerja, komandanta letala, naj nenehno nadzira instrumente, v primeru nujne pa takoj posreduje. Vse je kazalo, da Hitler ni imel niti najmanjše želje za preizkušanjem nemških padal.

Stopil sem proti kabini. Že

na pol poti sem nenadoma izgubil ravnotežje. Veličastveni »Condor« je ostro zavijal. Ni bilo več dvoma: duce je že potegnil za rpičco!

Opotekaje sem prispel do cilja. Trije ali štirje letalci, ki so bili tam, so bili že pripravljani, da vsak hip izskočijo iz letala. Bauer je bil na sedežu drugega pilota in skušal preprečiti najhujše.

To pa Benitu ni bilo všeč. Udaril ga je po prstih kot kakega neposlušnega dečka in mu s tem dal vedeti, naj se druge ročice ne dotika. Bauer ga je obupano ubogal.

Duce je triumfal. Na plešasti glavi je imel ogromno pilotsko čelado. Letel je kot kak mlad bog, ki pa je preveč popil. Letalo je neprestano spreminjalo smer in hitrost.

»Se führerja pokličite!« je vzkliknil. »Naj vidi, kako znam pilotirati.«

Führer ga ni želel gledati. Na najbolj oddaljenem sedežu se je stiskal, ko da bi se skušal zavleči v mišjo luknjo. Naposled se je Mussolini le vrnil iz kabine in se mu spet pridružil.

To se je dogajalo 1941. leta. Kako lebo bi bilo, če bi tedaj Benito in njegov Adolf sramoglavila na ukrajinska tla!

Göbels: »Kriv je Churchill!«

NEMCI SO 3. SEPTEMBRA 1939 TORPEDIRALI VELIKO POTNIŠKO LADJO »ATHENIA«, KRIVDO PA SKUŠALI ZVALITI NA ANGLEŽE, TODA LAŽ IMA VSELEJ KRATKE NOGE

Ko je 3. septembra 1939 v Reichstag prispel britanski ultimatum, ki je dejansko pomenil vojno napoved nacistični Nemčiji, je Hitler sedel za široko pisalno mizo in strel cel predse. Ultimatum ga ni presenetil, kot so kasneje nekateri pisali, niti ni pobesnel, kot so navajali spet drugi. Sedel je povsem mirno in negibno.

Po ledeni tišini, ki je trajala celo večnost, se je Hitler ozrl na svojega ministra za zunanje zadeve in zamrmral skozi zobe:

»Kaj pa sedaj?«

Odgovora ni bilo. Edini, ki se je tedaj oglašil, in še ta le bolj zase, ker so ga slišali samo oni, ki so bili v njegovi neposredni bližini, je bil Herman Göring. Pisec pred kratkim objavljene nemške knjige »Trinajst dni svetovne zgodovine« trdi, da je Göring dejal:

»Naj se, nas usmili Bog, če bomo to vojno izgubili!«

Enajst ur kasneje so bile nemške podmornice, ki so jih bili že poprej razposlali po Atlantskem oceanu, pripravljene za akcijo. Med podmornicami, ki so na morskem potu v zasledah čakale na britanske ladje, je bila tudi »U-30«. Poveljeval ji je poročnik Fritz Lämp.

Poročnik je skozi periskop napeto opazoval morsk gladino in čakal, kdaj se bo prikazala kakva britanska ladja.

Podmornica je bila kakih 300 kilometrov zahedno od irske obale. Čas: manjkalo je deset minut do devete ure zvečer. Dan: 3. september 1939. leta.

Nekaj minut pred deveto uro je poročnik Lämp kakih dve milj strap opazil obrise ladje. Takoj je ukazal strogo pripravljenost. Komandantu nemške podmornice je bilo kmalu jasno, da ima pred seboj angleško potniško ladjo, ki je vzdrževala redno zvezo na progi Liverpool—Montreal in nazaj.

Nemški komandant ni razmišljal, temveč je takoj ukazal, naj jo napadejo. S torpedirane ladje so pohiteli v eter pozivi SOS — na pomoč!

Na ladji je bilo natančno 1400 potnikov, predvsem otrok in žena. Ladja pa se je imenovala »Athenia«.

Nemška podmornica — kot se to dogaja z vsakim zahrbtnim morilcem — se je hitro oddaljila s tega strašnega kraja.

Za ves svet je bil to obsodbe vreden zločin. V Angliji je nastala strašna ogorčenost. Enako pa tudi v Združenih državah Amerike, kjer so se še vedno spominjali, kako so nem-

ške podmornice 1915. leta potopile »Lusithanio« s kakimi 1200 potniki.

Nacisti so bili povsem mirni. Predrzno, kar jim je bilo svojstveno, so prek ministra Göbelsa vsemu svetu zatrjevali, da njihove podmornice nimajo nobene zveze s potopitvijo angleške potniške ladje.

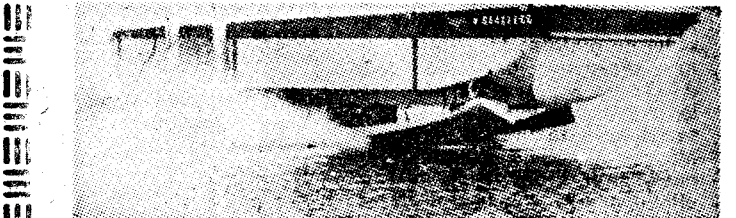
Za potopitev so nacisti obtoževali — Anglijo in njeno vlado. Izdelali so kup falzifikatov, s katerimi so želeli dokazati, da niso oni krivi za potopitev britanske ladje. Višek nesramnosti pa je bila Göbelsova trditve, da lahko dokaže, kako je edini krivec Winston Churchill, predsednik britanske vlade. Ta je — po besedah nemškega propagandnega ministra — dal na potniško ladjo, vkrcati peklenški stroj, ki je na morsk gladini eksplozirala in povzročil potopitev ladje z njenimi 1400 potniki vred!

Ko pa se je konec septembra nemška podmornica »U-30« vrnila v svoje oporišče Wilhelmshaffen, se je rasnica o terdopodku razširila tudi med Nemci. Göbelsa pa to ni motilo in je še nadalje ostal pri prejšnjih trditvah, hkrati pa vsdruge komentiraje imenoval — nesramne laži.

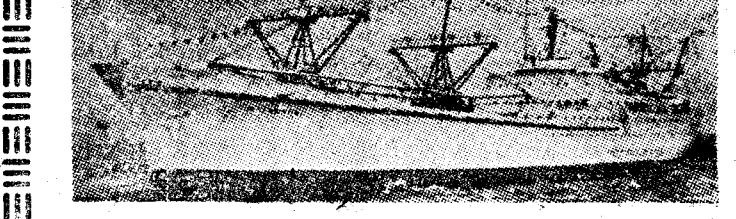
Poročnik Fritz Lämp je imel možnosti, da o tej zadevi karkoli pove. Za njim se je namreč kaj kmalu izgubila vsaka sled.

Zanimivo je, da v zahodno-nemških časopisih še sedaj trdijo, da je do potopitve britanske potniške ladje prišlo — po pomoti.

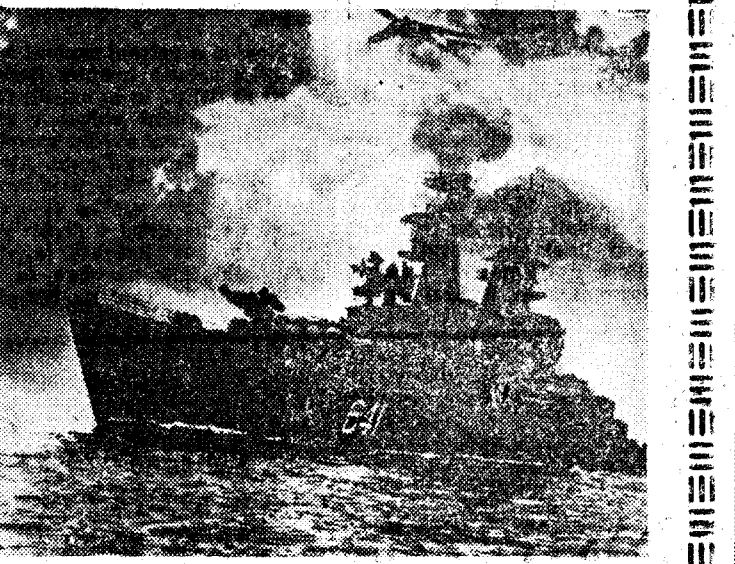
V BESEDI IN PODOBI



JURISNI COLN NA SMUCKAH, ki ga preizkušajo v Združenih državah Amerike, je namenjen za prevoz vojaških enot po mirnih vodah, doseže pa lahko izredno hitrost: 110 kilometrov na uro.



PRVA ATOMSKA LADJA »ATOM«, ki je konec prejšnjega leta plula po evropskih vodah, je druga jedrska ladja na svetu. Atomski pogon je kot prva površinska ladja najprej dobil sovjetski ledolomilec »Lenin«.



NAJNOVEJŠI SOVJETSKI KRSILCI tipa »Kindsa« so oboroženi z najsodobnejšim orožjem. Razen dveh avtomatskih topov kalibra 85 mm na krmi imajo na premcu dvojnó izstrelilno napravo za diržirane rakete »ladja—raketa«. Njihovo poglavitno orožje pa so strateški raketni projektili s srednjim dosegom, ki so dolgi po deset, debeli pa po dva metra. Na ladji je osem izstrelilnih naprav za te rakete.

(Nadaljevanje)



# Najdaljše premirje v zgodovini

Pred dvajsetimi leti, leta 1953, je bilo sklenjeno premirje, s katerim se je končala triletna korejska vojna. Podpisovanje premirja, ki je trajalo samo 10 minut, je bilo sad dveletnih pogajanj; premirje je pomenilo konec brutalne vojne, ki je zahtevala okoli 2 milijona človeških žrtev.

Formalno vojne še ni konec; doslej še niso podpisali mirovnega sporazuma in tako še vedno velja le premirje, sklenjeno pred dvajsetimi leti. Na zadnjem zasedanju je generalna skupščina OZN izdala resolucijo, v kateri zahteva mirno »zedinjenje Koreje, katero bi vodila demokratična vlada«; toda na las podobne resolucije je generalna skupščina sprejela že na dvajsetih zasedanjih. Tako ni danes zedinjenje Koreje niti za podednj bliže, kot je bilo 27. julija 1953.

Južno od 38. vzporednika se menjavajo vlade in vsake toliko izbruhne državni udar; severno od mejne črte pa je na oblasti vlada Demokratične narodne republike Koreje. Možnost, da bi Koreji sploh kdaj (ali vsaj v doglednem času) razvozljali zamotani voz zedinjenja, pa se skorajda ne omenja.

Medtem pa prav na samem 33. vzporedniku, v neki vojaški baraki — hangarju v Panmundžonu, že dvajset let tečejo pogovori, ki naj bi skušali uresničiti cilj: skupno nadzorstvo nad izvajanjem sporazuma o premirju ter priprava vzdušja, »ugodnega za morebitno združitve«. Tako na papirju. V resnici pa je »panmundžonski maraton« klavno in včasih malo tragikomično nadaljevanje korejske vojne — za zeleno mizo.

Razgovori v Panmundžonu so postali že povsem stilizirani in čisto zdrknejo na raven popolne abstrakcije; medsebojni očitki, ki se vrstijo, so postali že vsakdanja stvar in nikogar več ne vznemirjajo. V dvajsetih letih so se člani Vojne komisije za premirje sestali približno dvajsetkrat — se jezili drug na drugega, se zmerjali z vzdevki, ki se jih redko sliši na mednarodnih sestankih, se dolgočasili, postajali malenkostni, se razburjali (posebno še, če so bili novinci) in postajali smešni.

## Periskop na 46. vzporedniku

Vojaška komisija za premirje šteje 10 članov: pet jih zastopa že davno razpuščeno »Poveljstvo združenih narodov«, druga peterica pa Narodno armijo Koreje in vojsko kitajskih prostovoljcev. Na južni strani predsedujejo ameriški generali ali admirali, ki se menjaajo vsakih šest mesecev. Na severni strani predseduje severnokorejski general, ki ima ob sebi tri polkovnike in kitajskega oficirja. Može prebivajo v Panmundžonu, tako da lahko vsaka stran skliče komisijo v nekaj urah.

Baraka, ki v njej zasedajo, je razdeljena na povsem enaki polovici, točno po sredi teče 38. vzporednik, razmejivna črta, dolga 250 kilometrov, ki seka Korejski polotok od Japonskega od Rumenskega morja. V sredini barake stoji dolga zelena miza, ki jo 38. vzporednik točno razpolavlja. Nekdaj je bila na mizi nizka papirnata pregraja, vendar so jo odstranili, potem ko so se delegati nekajkrat spri, obtožujoč drug drugega, da premikajo »mejo« na tuje »ozemlje«.

Delegati govorijo v treh jezikih — korejski, angleški in kitajski — ki jih prevajajo nesimultano. Tako mora biti delegat, ki hoče govoriti, nepopisno potrpežljiv, pa še dostojanstven povrh. Pravijo, da je dosegel rekord neki severnokorejski oficir, ki je miren in resen nepremično sedel nekaj ur, ne oziraje se na muhe, ki so ga nadlegovale.

Kar kdo govori, prevajajo v druga jezika, vendar so besedne formule postale že utrudljivo enake in prej vzbujajo videz obreda kot pogovora nasprotujočih si delegatov. Izvleček iz zapiska neke seje nam poda sliko vseh sestankov. Sejo je zahtevala severna delegacija in predložila eno samo točko dnevnega reda: »Držno agresivno dejanje nasprotne strani v obliki pošiljanja piratskih ladij z nalogo, da vohunijo v tujih teritorialnih vodah.«

Razgovor je potekal takole (citiramo): Severnokorejski general: »Kar ste ravnokar rekli, znova razgalja piratsko naravo ameriškega imperializma. Ni se nam treba čuditi. Znano je, da so ameriški imperialisti potomci gusarjev, ki so tako v tem delu sveta kot drugod ropali, varali, bili agresorji in nasilniki.«

Ameriški general: »Nasprotna stran ni odgovorila na moje vprašanje. Naj se nasprotna stran izogiba smešnim izjavam; naša stran ostaja mirna in dostojanstvena.«

Severnokorejski general: »Poskus, da bi se izmotali s tem, da ne odgovorite na našo obtožbo, je samo poskus, da bi prikriili svojo gusarsko naravo in odvrnili našo pozornost od agresivnih dejanj, ki so plod hujskačev iz ZDA. Spet enkrat ves svet vidi, da ste nesramni roparji. Poleg tega še lažete.«

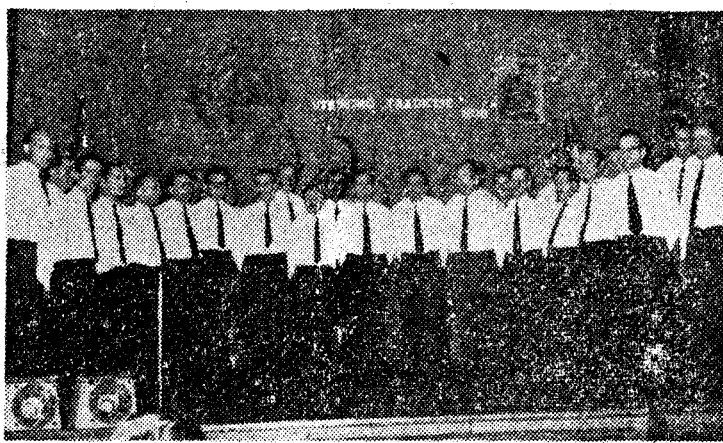
Ameriški general: »Dajem častno besedo, da ne lažem. Nikoli nisem lagal.«

Tako traja besedni boj, ki se je začel pred dvajsetimi leti, še danes. Veterani »panmundžonskega maratona« bodo bržčas dolgo pomnili dve epizodi: »bitko stolov« in »bitko zastav«.

V prvih mesecih sporazuma sta nasprotni strani dosegli enega redkih sporazumov: sklenili so, da vodja delegacij dobiva enake stole. Po prvi seji, na kateri so uporabili nova stola, je ameriški general naročil adjutantju, naj njegov stol — na katerem se sedež dviga ali spušča s pomočjo vijaka kot pri klavirskem stolu — uravna tako, da bo višji od stola korejskega generala. Ko je slednji sedel na svoj stol, je opazil, da mora gledati Američana navzgor, in se mu maščeval na drugi seji, ko je bil višji njegov stol. Po nekaj sejah sta ameriški in severnokorejski general sedela tako, da sta bila za glavi višja od drugih udeležencev seje, nogo pa so jima visele v zraku. Iz neprijetnega položaja ju je rešilo »premirje«, s katerim sta bila njuna stola nadomeščena s švedskimi stoli brez vijakov...

Istočasno se je bojevala tudi »bitka zastav«; nekega dne je namreč severnokorejski general postavil na mizo majhno namizno zastavico. Na naslednji seji je tudi ameriški general prinesel svojo zastavico, ki je bila 10 centimetrov višja od severnokorejske. No, na tretji seji je na severni strani stala zastavica, višja od ameriške... Bitka se je končala šele tedaj, ko sta iz namiznih zastavic zrasla prava prapora, ki sta segala do stropa barake. Zdaj so morali s posebnim sporazumom, ki je strogo določal dimenzije namiznih zastavic, rešiti »bitko namiznih zastavic«, ki se je končala neodločeno.

To je samo nekaj podrobnosti iz dvajsetletnega zasedanja panmundžonske komisije za premirje, ki se, kot kaže, z vso vneto ukvarja s prestižnimi nepomembnostmi in pušča ob strani svojo glavno nalogo, združitve Koreje ali vsaj pripravo mirovnega sporazuma. V primeru s pričkanjem zaradi stolov ali zastav je gotovo koristnejša — čeprav ravno tako brezcilna — tekma Kontrolne komisije nevtralnih dežel, Čehoslovaške, Švedske, Poljske in Švice, ki tudi zaseda v Panmundžonu. Predstavniki teh dežel se enkrat tedensko neuradno sestanejo in se menjavajo kot gostitelji. In vsak izmed njih skuša gostom postreči s čim bolj izbranimi jedili, da bi prekosil svojega predhodnika...



Mariborski pevski zbor »Partizan« poje predvsem partizanske in ljudske pesmi

## Za ljubitelje partizanske pesmi

Najmlajši mariborski pevski zbor »Partizan« je tudi v letošnjem letu pokazal veliko aktivnost. Od spomladi pa do poletja je imel kar 15 uspešnih nastopov. Od tega so bili štiri koncerti, in sicer dva v Mariboru, dva pa v Beli krajini.

V tem zboru so v pretežni večini člani ZB, to se pravi nekdanji partizani in invalidi. Drugi so po večini mlajši tovariši, ki imajo veselje do partizanske in narodne pesmi, zato so se vključili v pevski zbor, ki neguje tako pesem.

Med drugim je imel pevski zbor za obletnico osvoboditve, to je 15. maja letos, uspeh koncert v Domu JLA v Mariboru. Drugače pa je nastopal po akademijah in praznovanju v mestu in po delovnih kolektivih. Zaradi uspehov, ki jih zbor zanje, nameravajo število članov povečati. Prav zato bi bilo lepo,

če bi se prijavi tovariši, ki imajo veselje do petja partizanskih in narodnih pesmi. V pošten pridejo starejši od 15 let. Vsi, ki se želijo prijaviti, naj se oglasio vsak ponedeljek in četrtek ob 18. uri v dvorani podčrteja »Nigrad« v Strmi ulici, kjer ima zbor pevске vaje.

Rudi Pušenjak

## Namerno ali po naključju

Francoski tisk je pred kratkim ostro komentiral dogodek, ki ga je povzročil zahodnonemški Filmski arhiv v Koblenzu. Takole je bilo!

Francoski režiser Rene Clement, ki končuje snemanje filma »Ali gori Pariz?«, v katerem prikazuje osvoboditev glavnega mesta Francije, je prosil omenjeni Filmski arhiv, naj bi mu posodili filmske posnetke o umikanju Nemcev iz Pariza. Namesto zaželenega filmskega gradiva pa je prispela iz Koblenza v Pariz drugačna pošiljka — filmsko gradivo, ki prikazuje vkorakanje nemških enot v Pariz.

Povsem razumljivo je, da je tak postopek razjezil ne samo režiserja, temveč tudi druge Parizane. Zlasti pariški novinarji so se razpisali na račun »solidnosti« zahodnonemške kinoteke. Zato ni bilo nimalokrat zapisano, če se je to zgodilo »Namerno ali po naključju?«

Toda Nemci so se »braniili«, rekoč, da je bil to nespornost. Zakaj vsakomur mora biti jasno, da nemških filmskih snemalcev ni bilo tedaj več v Parizu, ko so ga osvobodili Američani, in da torej filmskega gradiva o umiku Nemcev iz Pariza nimajo. Ta nemška »obramba« pa je še bolj razsrdila Francoze, ki prav s filmom »Ali gori Pariz?« hočejo vsemu svetu pokazati, da

## Kjese je rodila pesem »Marš na Drino«

Najbrž mnogi ne vedo, da se je popularna in priljubljena pesem »Marš na Drino« (za to pesem je orkester pokojnega Vlastimira Pavlovića-Carevca dobil »zlati ploščo«, ta pesem pa je že nekaj časa bestseller med ploščami v skandinavskih državah) »rodila« v vasi Jasiki pri Kruševcu.

Po izpovedih prebivalcev Jasike, rodnega kraja Stanislava Biničkoga, komponista pesmi »Marš na Drino«, si je komponist Binički motive za to pesem izposodil iz neke narodne pesmi, znane pod imenom »Svatovac«.

Ljubezen do narodne glasbe je Binički podedoval po očetu. Na narodno glasbo in na svoj rojstni kraj Jasiko ob Moravi pa Binički ni pozabil niti tedaj, ko je študiral na Dunaju. Inspiracijo za zdaj po vsem svetu znano pesem »Marš na Drino« pa je dobil prav v svoji vasi.

J. S.



so osvobodile Pariz enote francoskega gibanja odpora.

V. D.

Daite

INDUSTRIJO

ODPADNE

SUROVINE

**DINOS**

PODJETJE ZA OSKREBOVANJE GOSPODARSTVA Z ODPADNIMI SUROVINAMI

Ljubljana, Parmova 33

S POSLOVALNICAMI V VSEH VEČJIH KRAJIH SLOVENIJE

● ODKUPUJE, PREDELUJE IN PRODAJA ODPADNE SUROVINE VSEH VRST

# NEVARNA REPRIZA

Minuli teden smo brali v dnevnem časopisju, da sta se zahodnonemški kancler Erhard in ameriški državni podsekretar George Ball dogovarjala o tem, da bi tudi Zvezna republika Nemčija poslala v Južni Vietnam prostovoljno legijo. Kot je poročala časopisna agencija v Zahodni Nemčiji, naj bi v Zahodni Nemčiji ustanovili 40 legijo takoj po volitvah. Bivši zahodnonemški obrambni ministar je na predvolilnem zborovanju v Pinnebergu dejal, da bi morali poslati v Južni Vietnam najmanj 50.000 mož, če bi že kaj poslali. Baje bo to legijo formiral letalski general Hans Trautloff, ki je najbolj izkušen za tak posel — izkazal se je

namreč že za časa državljanske vojne v Španiji, ko je bil pripadnik nacistične legije Kondor. Kaj je v Španiji počel, ta legija in s kakšnimi dejanji se je »proslavljala«, je zapisano v zgodovini s krvavimi črkami in je svetovni javnosti dobro znano.

Novica o opisani nameri vlade ZRN vzbuja treznim ljudem — zlasti tistim, ki so okusili divjaštvo nacistične vojske v zadnji vojni — neprijetne spomine in jih sila razmišljanju. Ali ni bilo pošiljanje takih prostovoljskih oddelkov nemške vojske v druge dežele uvod v drugo svetovno vojno? Začetek fašističnih osvajalnih pohodov je bil Mussolinijev napad na Etiopijo,

V etioipski vojni pa je sodeloval tudi močan oddelek nemške vojske, ki je tako po prvi svetovni vojni prvokrat preizkusila svoje orožje in udarno moč. Po porazu Etiopije so italijanski fašisti in nemški nacisti pomagali generalu Francu v upor proti zakoniti vladi španske Ljudske fronte. Da ni bilo njih oziroma njihove motorizacije in letalstva, ne bi bil general Franco nikdar dobil vojne in sedel na diktatorski prestol Španije. Francove upornike je iz Afrike na španska tla prepeljal Goringov letalstvo in tako preizkusilo zamisel o »zračnem mostu«. Grmenje fašističnih in nacističnih topov v Španiji je oilo uvertura v svetovni požar, ki je izbruhnil šest mesecev po

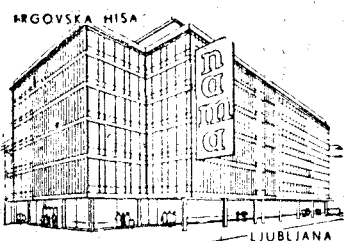
zaključku španske državljanske vojne.

Zdaj pa slišimo, da pripravlja Zahodna Nemčija prostovoljsko legijo, ki naj bi pomagala južnovietnamski in ameriški vojski ukrotiti svobodoljubne množice v Vietnamu. Mar ni to nevarna repriza, ki zasluži še kaj več kot samo ostro obsodbo napredne svetovne javnosti?

Tragično zgodovinsko dejstvo je tudi to, da so taki zahodnonemški poskusi pod pokroviteljstvom ZDA, ki so ob koncu druge svetovne vojne skupaj z drugimi zavezniki sklenile demilitarizirati Nemčijo in prepričati, da bi nemški škorenj še kdaj gazil po tujih ozemljih...

F. S.

## V novi trgovski hiši



**namo**

v Ljubljani, Titova cesta

Non-stop od 7.30 do 20. ure  
6 nadstropnih etaž  
10.000 artiklov  
za dom, družino, gospodinjstvo, šport, rekreacijo itd.  
Obročno odplačevanje.  
10% popust pri nakupu s tujo valuto.  
Dostava na dom.





# Miodrag Trpković NOČ OBRAČUNA

Nekajkrat je plaho potrkal. Vse je bilo tiho, čeprav je bil prepričan, da je zvok moral prodrati v notranjost hiše. Znova je potrkal, malo močnejše. Trkanje se je zliło z enoličnim šumom reke in je bilo komaj kaj bolj glasno, da bi ga šumenje vode ne zadušilo. Prisluhnil je. V hiši in povsod okrog nje je bilo tiho, res nenavadno tiho. Tretjič je dvignil roko in v tihi ulici je trkanje odjeknilo kot udarci kladiva na nakovalo v ušesih presenečenega človeka. In spet nič. V glavo mu je šinila misel, da v hiši morda ni nikogar, a že naslednji trenutek jo je zavrnil, ker je prav tedaj zaslišal nekakšne šume za leseno naoknico, ko da nekdo odpira okno. Srce mu je začelo še hitreje biti. Toda preden se je naoknica odprla, sta se, ko da bi zrasla iz zemlje, prikazala izza vogala dva nemška vojaka in s šmajserjema, pripravljeno na strel, pohitela k njemu. — Ne ganite se in dvignite roke, je ukazal eden od njiju, ko se mu je bližal in ga dregnil s cevjo šmajserja med rebra. — Kaj iščete tukaj? je vprašal drugi vojak in se mu preteče bližal od spredaj. — Posebna naloga, je odvrnil fant v želji, da bi se čimprej rešil iz tega mučnega položaja. — Če mi dovolite, da spustim roko k žepu, vam bom pokazal posebno prepustnico, ki mi jo je napisal gospod major von Kempter osebno. Majorjevo ime, odlično znanje nemščine in to, da je omeril posebno prepustnico, ki so jo dobili samo zaupni ljudje — to je učinkovalo. Tisti, ki je stal pred Maričem, je rekel dosti prijazneje: — Pokažite prepustnico. Ampak ne poskušajte naju preslepiti, ker vas bi drago stalo. Ko je spuščal roko proti žepu, je fant začutil, kako mu je tisti, ki mu je stal za hrbtom, potisnil cev šmajserja med rebra. Vedel je, da bi ga najmanjši sumljiv gib stal življenje. Ves ta čas z okna in iz hiše ni bilo slišati ničesar. Tisti, ki je trenutek pred tem začel odpirati okno, si je premislil in najbrž v strahu čakal, kaj se bo zgodilo. Pravzaprav se ni zgodilo nič posebnega. Natančneje rečeno, zgodilo se je tisto, kar si je bil Marič že naprej mislil. Stražar je vzel posebno prepustnico in nanjo posvetil s svojo žepno svetilko. Potem je zahteval še osebne dokumente, in ko je videl, da se ime na prepustnici ujema z imenom na legitimaciji, mu je vrnil obe in pozdravil. — Vam je potrebna najina pomoč, gospod? je vprašal Nemeec uslužno. — Za zdaj ne. Hvala vama! Vojaka sta oba hkrati pozdravila in se hitro oddaljila... Marič je znova potrkal na leseno naoknico. To pot ni dolgo čakal. — Kdo je? je zaslišal pridušen moški glas od znotraj. Spoznal je kavarnarjev glas in po zvoku je ugotovil, da je okno odprto, in da ga od kavarnarja loči samo še pritrjena naoknica. Torej, če je razumel nemško, je slišal vsako besedo. — Jaz... Marič... Tisti, ki vas je včeraj rešil iz nemškega poveljstva. — Kaj bi radi ob tem času? je znova vprašal kavarnar še malce neprijazno, ne da bi odprl naoknico. — Prosim vas... odprite. Nekaj važnega vam moram povedati... Nimam dosti časa, je fant nestržno hitel. Kovinske kljuke so zacvilile in polkno je zaškripalo pod pritiskom rok tistega, ki je bil znotraj. — Kaj bi radi? je ponovil kavarnar. Bil je popolnoma oblečen, ko da se pripravlja, da bo nekam odšel. Obraz, na katerem je imel prilepljena dva obliža, je bil mrk, kot da bi imel pred seboj nezaželenega gosta. — Čimprej morate izginiti iz te hiše... vi in Milena. Čimprej, drugače bo prepozno. — Raje mi povejte, zaradi kakšne posebne naloge ste prišli sem, je vprašal kavarnar. — Nemško znam toliko, da sem lahko razumel tisto, kar ste malo prej rekli svojim prijateljem Nencem. — Samo čas trativa, je vzkliknil fant nestržno. — Če me ne boste ubogali in se takoj skrili, vas ne bo mogel rešiti nihče več z nemškega poveljstva. — Ze drugič ste me spomnili na tisto, kar ste storili zame. Kavarnar se je nagnil čez okno, tako da se mu je z lasmi skoraj dotaknil obraza. — Toda zakaj ste to storili? — Nimam časa, da bi vam razlagal. Še neki posel moram opraviti. Sicer pa... — Jaz vam bom razložil, fant moj, — ga je prekinil grobi kavarnarjev glas. — Samo dvojce je možno: ali ste si svojimi prijatelji Svabi izmislili ostudno igro, v kateri naj bi jaz odigraval vlogo poskusnega zajčka, ali pa vam je moja hčerka, čeprav niste imeli za to nobenega razloga, tako zmešala glavo, da ste začeli odstopati od načel ušivega nemškega agenta. — Bes mu je spadal obraz. Lastne besede so ga začele dušiti in je umolknil za hip, kolikor je potreboval, da je pogoltnil nekaj, kar se mu je vzdigovalo v grlo in ga dušilo. (NADALJEVANJE)

# Holandec iz Utrechta

Te dni je prišel k nam v Slovenijo na obisk Rheenen Hermanus iz Utrechta v Holandiji. Obiskal je svoje znance in prijatelje, ki si jih je pridobil med zadnjim obiskom našega Partizanskega invalidskega pevskega zbora v Holandiji, pa tudi leta 1945, ko je bil pri nas nekaj časa partizan. Oglasil se je tudi v našem uredništvu in pripovedoval svoje življenjske zgodbe. Prinesel nam je pokazati album, kjer hrani vse dokumente, ki se nanašajo na njegovo partizanstvo in na obisk v Jugoslaviji leta 1962. Za po



Rheenen Hermanus z ženo in sinovoma. Tudi žena je bila pripadnica odporiškega gibanja

tem se vidi, kako spoštuje in ceni naše ljudi in kako je ponosen, da je bil pri nas partizan.

Njegovo dolgo potovanje se je začelo 7. oktobra 1944, ko so ga v Utrechtu zaprli nacisti. Bil je član skupine odporiškega gibanja, ki je med drugim pomagala zavezniškim te-

tašcem, sestreljenim nad nacističnim ozemljem, da so se vrnili k svojim. Izdala ga je neka ženska. Prve dni novembra so ga iz taborišča v Utrechtu odpeljali na Dunaj, prve dni februarja 1945 pa je prišel v Sevnico. Tam je skupaj z drugimi prisilnimi delavci, med katerimi je bilo kakih 15 Holandcev, moral delati na železnici. Nikakor niso smeli, toda kljub temu je očel v okoljske hribe, da bi dobil pri kmetih kaj hrane zase in tovaršice. Med enim izmed takih pohodov so ga dobili partizani. Niso vedeli, kaj je in kaj počne, zato so najbrž mislili, da je sovražnik in mu zato vzeli obleko ter ga poslali nazaj. Čez nekaj dni je spet odšel s postaje, zdaj s trdnim namenom, da za Nemce ne bo več delal. Partizani so ga sprejeli in mu vrnilo obleko. To se je zgodilo 12. marca 1945.

Toda partizansko življenje je bilo zanj prehuho. Ni bil vajen hribov, kakršnih v njegovi domovini ni, bil je izčrpan in sestradan. Zato so ga poslali h kmetu Brileju v sevniški okolici. Brilejev sin je bil prav tako partizan in se je ob tem času doma zdravil, ker je bil v eni izmed bitk ranjen. Večkrat ko so se bližali Nemci, mu je pomagal bežati v gozd. Od Brileja je odšel k Blazniku, kjer je imel nalogo agitirati med nemškimi vojaki, po narodnosti Avstrijci, da bi dezertirali. V nekaj primerih mu je tudi uspelo.

Tako je dočkal osvoboditev. Ko je nekega dne delal na železniški postaji, so naši vojaki streljali od veselja nad zmago, pri tem pa zažgali

skladišče municije. Bilo je precej mrtvih. Rheenen je pokazal brazgotine na svojih rokah in črne pege pod kožo. »Tukaj imam še koščke slovenske zemlje,« je dejal.

Iz Sevnice so ga poslali v Ljubljano, od tam pa v Trst. Tam so ga zavezniki, ko je povedal, da je bil partizan, nemudoma priključili nemškemu ujetnikom. Znašel se je v taborišču Rimini. Z njim sta bila še dva rojaka, prav tako bivša slovenska partizana. Dva meseca je trajalo, preden je prišel k njim holandski oficir in jih zabel zasliševati, če niso bili morča esesovci. Slučajno je bil tudi ta oficir prej pripadnik odporiškega gibanja in je vedel, kam so zavezniki pošiljali orožje in kdo je bil zraven. Tako sta se sporazumela in poslali so ga domov preko Marseillea in Pariza. Za več čas, ko je bil v nemškem taborišču in angleškem ujetništvu, je dobil izplačano odškodnino.

Zdaj je Rheenen zaposlen kot šef računskega sektorja v neki precej veliki tovarni kovinske industrije v svojem rodnem mestu Utrechtu.



Kompliment modernim glasbenikom. V pariškem časniku »Information« je bil objavljen takle oglas: »Poceni prepustim trajno vstopnico za koncerte sodobne glasbe. Prav primerno mesto v parterju — blizu izhoda.«

Preoptimistična napoved. Trenutni južnovietnamski premier general Nguen Kao Ki, ki je nedavno izjavil, da obdružuje Hiltorja, je pred kratkim dejal nekemu nemškemu novinarju: »Ostalo bom na predsedniškem položaju tri ali štiri mesece.« Novinar se je na videz začudil: »Kako to, gospod general?« »Imam pač takšen občutek,« mu je pojasnil premier.

# S kljuke in klina

Sprico števila južnovietnamskih premierov, strmoglavljenih v zadnjih 18 mesecih, utegne biti premierov občutek preoptimističen.

Nepismeni književnik? »Vsak peti Južnoslovjan je nepisem. V Zdrženju književnikov je ta položaj še slabši,« je napisal v rubriki »Tako rekoč neuradno« v »Večernih novostih« 2. avgusta 1965 beograjski novinar Jovan Hadži-Kostić.

»Doktrinarna stališča niso nikjer bolj neumestna ko v zunanji politiki,« je izjavil zahodnonemški minister za zunanje zadeve Gerhard Schröder, ko se je zavzemal za večjo prežnost v nemški politiki.

Spodbudna jeza. Direktor filmskega festivala v Pulju se je tako razjezil, ko je tiskarna zahtevala za vtiskovanje registrskih števil na festivalске vstopnice kar 150 tisoč din plačila, da je s se enim uslužbencem vso noče delal in opravil to delo — ne da bi bil izdal kak dinar. Posnemanja vredno!

89-letni Adenauer bo kandidiral septembra za poslanca v bonški parlament. Bivši zahodnonemški premier, ki bo moral v volilni borbi prevoziti več tisoč km dolgo pot v avtomobilu »Königin Mercedes«, je izjavil: »V tem avtu se počutim kakor v svoji postelji...«

V Teksasu se ljudje ničesar ne ustrašijo. Na vratih nekega lepoteilnega salona v Dallasu (Teksas, ZDA) je takšen napis: »Svobodno vstopite, nas ne more nič prestrašiti!«

Pisatelj. Pisatelj Ernest Kruser je dohitel pri izhodu pisatelja Morica Safirja. Oba sta hotela stopiti skozi vrata hkrati. »Bedaku se ne umakniti!« je izbrunnilo iz nevoščilivega Kruserja. Safir se je lepo umaknil in mirno dejal: »Jaz pa to prav rad storim.«

»De Gaulle spravlja Američane v obup. Jaz mu zamerjam bolj slog in zloba kot njegove sodbe o položaju. Vedno mi uspe priliti kisa na rane. Toda — o čem bomo govorili, ko ga nekoč ne bo več?« Novinarji bi ga morali nagraditi, ker jih preživlja...« pravi o de Gaulleu ameriški novinar David Schönbrunn, ki piše o njem knjigo: »Tri de Gaullova življenja.«

# Poizvedba

Vse, ki karkoli vedo o Dariu Pipanu, sinu Karla, rojenem 23. novembra 1927, v NOV vstopil 1. julija 1944, padel pa je kot bорец 3. bataljona 12. brigade 10. marca 1945 nekje na Dolenjskem, naj to sporoče našemu uredništvu.

Uredništvo »TV 15«



Vsak član ZZZB NOV Slovenije naj postane naročnik TV 15

# Preberite tudi to!

O tem, kako zelo je potrebno, da so vsi invalidi, in tudi vsi tisti z najhujšimi poškodbami, zaposleni, je bilo že precej napisanega. Tudi zakon o vpraških vojnih invalidih so bila prav zaradi tega vnešena določila o pravici invalidov do rehabilitacije in o zagotovitvi gmotnih sredstev v ta namen.

Da bi danes verjetno le stežka dobili vojaškega vojnega invalida, ki ni zaposlen, oziroma, ki si ni z zaposlitvijo pridobil pravice do pokojnine, nam potrjuje naslednji podatki.

Poklic	Skupno	Skupine invalidnosti						
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Delavci	982	8	27	47	112	117	283	383
Uslužbenci	848	3	32	68	126	127	249	243
Kmetovalci	822	—	39	25	93	115	225	325
Obrtniki in svobodni pokl.	38	—	1	4	2	5	9	17
Upokojenci	3449	156	359	289	549	465	710	921
Skupaj	6139	167	458	433	882	829	1476	1894

K navedenemu številu je treba prišteti še 5955 vojaških vojnih invalidov VIII. do X. skupine. Toda pri vseh teh gre le za lažje poškodbe ali bolezni. Drugače je seveda z invalidnostjo v prvih skupinah. Take jih je med zaposlenimi ali upokojenimi npr. v I. skupini brez ene ali obeh rok ali nog skupno 42, v drugi skupini 77, v III. že 146, a v IV. skupno 252. Povsem slepih, ali brez enega očesa ali bolnih na obeh jih je v I. skupini 93, v drugi 313, v III. skupini 195, v IV. že 382 itd.

To je samo nekaj podatkov, ki pa tudi zadostno izpričujejo, da so vojaški vojni invalidi v zaposlitvi ne samo enakopravni marveč tudi dejansko povsem enakovredni s svojimi zdravimi sovrstniki.

# MILE PAVLIN EVGEN SAJGOVIC CURISNO BATAJON



52. Proti nam so kazali hrbte, toda lahko bi se kateri obrnil in tedaj bi se spopadli. Niti malo nisem dvomil, kako bi se zanje končal spopad, toda lahko bi nam padli v hrbet tisti Nemci, ki so za nami prišli v hišo, kjer smo prenočevali in nas najbrž zasledovali po sledi. Zato sem se globoko oddahnil, ko smo prekoračili v neki dolnici mejo in se povzpeli na hrib na nasprotni strani. Od tam smo nemški zasedi v pozdrav poslali nekaj strelcev, nato pa utonili v temnem in košatem smrekovem gozdu. Poizvedovali smo po domobrancih, kod hodijo, toda nikjer nismo zvedeli nič točnega.

53. Tako smo zapravili ves dan. Proti večeru sem slišal komandanta robantili, kako nimamo sreče in da jih bomo šli čakati k postojanki, če ne bo šlo drugače. Res smo se spustili v dolino in že v trdi temi planili v samotno hišo ob cesti, sredi obširnega polja. Preden sem zaspal, je čisto blizu nekje zadržal rafal. Planil sem na noge in ves prestrašen, misleč da so nas napadli, vprašal tovariša, ki je ležal zraven mene, kaj se je zgodilo: »Ah, iz bunkerja streljajo in si tako preganjajo strah,« je rekel tovariš, se obrnil in spal dalje. Od drugega sem zvedel, da je do postojanke komaj poldrug kilometer.

51. Ni se še zdanilo, ko smo vstali in odšli iz hiše, napravili velik ovinek in se vrnili k cesti. Zasedli smo rob gozlička. Tik pod nami je bila cesta s križiščem, most in hiša s središtem. Zgornji sem se, ko sem zagledal bunkerje čisto blizu za hišo, kjer smo spali. Oprezali smo proti postojanki, hud miraz nas je grizel v prste in nosove. Minila je ura, minila druga. Končno smo zagledali, kako se je v postojanki dvignila cestna zapora. Po cesti je v gosjem redu prihajala demobranska patrulja. Našli smo jih točno trideset. Vedno bliže so prihajali...

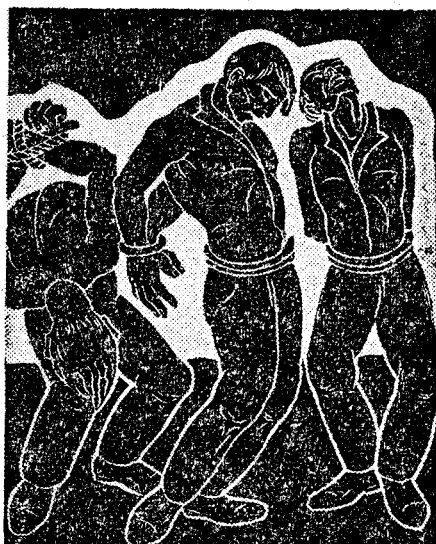


• Stirirazrednica v planinski vasi Zalje (v bjelovarskem okraju) ima verjetno najmanjše število učencev v naši državi. V vseh štirih razredih je v lanskem šolskem letu sedelo samo 6 učencev. Prebivalci te vasice, ki stojijo bogu za hrbtom, se izseljujejo v druge kraje; danes je v vasi samo še 15 družin. Občina hoče šolo zapreti, vaščani pa zahtevajo, naj šola ostane vsaj tako dolgo, dokler se ne bodo vsi izselili.

• Lani so sklenili največ zakonskih zvez v Makedoniji — na vsakih 1000 prebivalcev po 9 zakonov.

• Od vseh naših republik ima Slovenija najgostejše sodobno cestno omrežje, po katerem se vozi največ tujih turistov. Ob slovenskih cestah je urejeno več ko 20 avtomobilskih kampov. Število obiskovalcev teh kampov se večja iz leta v leto: 1960. leta je bilo v njih 35.592 nočitev, 1961. leta 38.180, 1962. leta 60.218, 1964. leta pa že 90.594 nočitev. Letos bo, sodeč po

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin



Upor obupanih je vzplamtel in nezadržno planil na dan. Rodila se je nova vojska; iz ljudstva je izšla. Partizani so se tega zavedali in ljudstvu pomagali kjerkoli, pri košnji, na polju, na paši, v gozdu. Tako je bilo tudi potem, ko je zadonela pesem svobode in označila konec najslabšega obdobja vsega človeštva. — Kdo je avtor lesoreza »Partizani pomagajo«?



Pred dvajsetimi leti se je človeštvo umirilo in se vrnilo na svoje porušene domove. S težnjo, ki je povzročila drugo svetovno klanje, pa še ni opravilo. Imperializem pomeni olje na ogenj oboroževanja. Ogenj se razplamteva z vedno večjo silo. Kdaj bo izbruhnil požar? Kaj bo s človeštvom? Slednje vprašanje si je zastavil znanj mehiški slikar in ga tudi ilustriral. — Kdo?

Privihrala je kljukasta pošast in povsod, kamor je stopil njen korak, je pustila krvava trupa in sajaste stene. Pisali smo leto 1941, nato še eno in... še dve. Umirali so nedolžni, očetje in matere, otroci in starčki. Tudi te matere na sliki ni zapustil materinski čut in s svojim objemom je skušala obriniti otroka pred okrutnim divjanjem okupatorja. — Kdo ju je upodobil?



Dobro je, če veste...

dosedanjem obisku, v vseh slovenskih avtomobilskih kampih toliko obiskovalcev, da bo več ko sto tisoč nočitev.

• Naši največji kanjoni (globoke rečne tesni). Najdaljši in najgloblji kanjon v naši deželi je izdolbila reka Tara; ta kanjon je dolg 78 km, globok pa do 1300 m ter je po velikosti eden izmed petih največjih kanjonov na svetu. Drugi naš kanjon po velikosti je kanjon Neretve, ki se sestoji iz dveh delov ter je dolg 61 km, globok pa je od 250 do 1200 m. Kanjon Cetine je dolg več ko 46 km, globok pa do 400 m. Kanjon naše Idrije je enak kanjonu bosenske Drine; ta kanjona sta dolga približno 45 km, globoka pa po 700 do 1000 m. Kanjon Komarnice, ki se zliva v Pivo in kateremu pripada nedavno premagani del Nevidice, je dolg čez 44 km, globok pa do 600 m. Na naših rekah je še nekaj kanjonov, ki so dolgi po 26 do 33,5 km. Najmanjši je kanjon Krke (17,2 km dolžine), Soče (18 km) in Ibra (14 km dolžine.)

• Prozornost voda v Jadranskem morju se povečuje od severa proti jugu in od obale proti morski površini. Povprečna prozornost voda severnega Jadrana sega na površini v globino 20,3 m, južnega Jadrana pa 32,6 m. Ob obalah je prozornost precej manjša; v Podgorškem kanalu se, zaradi vpliva vode iz ponikalne Gacke in Like, zmanjša na 17 m. Med Pagom in Rabom sega prozornost v globino 20 m, med Silbo in Premudu pa včasih do 27 m. Vode Jadranskega morja so najprozornije v avgustu, ko seže prozornost v največjih globinah celo do 45 m. manj prozorne pa so v februarju in marcu.

Preganjano ljudstvo se je začelo prebijati. Prve, še šibke akcije proti okupatorju so izzvenele kot najslabša in najbolj spodbudna pesem trpečih. Okupator pa se je strašno maščeval. V zameno za svoje ljudi, proti katerim se je ljudstvo uprlo, je ubijal desetkratno, stokratno. Dan za dnem so kolone talcev hodile v smrt. — Cigavo je to delo z naslovom »Talci«?

Pred kratkim sta v ZDA izšli dve knjigi, ki sta vzbudili pozornost po vsem svetu. To sta »Naša oslabiljena družba« Seymoora Melmanna in »Orožje, denar in politika« Juliusa Dutschea.

Prvi opisuje atomsko oborožitev ZDA, ki ima zdaj v zalogi 1000-krat več jedrskega orožja, kot bi ga bilo treba za uničenje gospodarskega in vojaškega potenciala Sovjetske zveze, edinega možnega sovražnika. Za to akcijo bi namreč ZDA potrebovale »samo« 500 bomb, kakršne so padle na Hirošimo. Tako kopicenje orožja nasprotuje zdravemu človeškemu razumu. Pustimo ob strani, da je izdelovanje jedrskega orožja zločin proti človeštvu. Toda pametnemu gospodarju bi zadostovalo, da ima v zalogi atomskih bomb toliko, da v prvem trenutku morebitne bodoče vojne zmelje sovražnika, potem pa morda zadrži kot rezervo še dvakratno ali celo desetkratno količino. Toda čemu je potrebna količina, ki bi sovražno deželo lahko kar 1460-krat popolnoma uničila?

V SENCI PENTAGONA

Nato avtor navaja stroške, ki so jih imele ZDA z oboroževanjem od leta 1945 dalje. V dvajsetih letih so ZDA vrgle v la namen kar trilijon dolarjev ali milijon milijard. Za primerjavo navaja, da so ZDA žrtvovali v Marshalov plan obnove Evrope »samo« 20 milijard. Ves program pomoči Latinski Ameriki, ki bo trajal 10 let, bo veljal ZDA 10 milijard.

Enajst milijonov ameriških družin živi od armade, od pro-

izvodnje orožja, torej blaga, ki je njegov edini kupec, skladiščnik in potrošnik država. Trije milijoni družin pa imajo za hranilce pripadnike armade.

Vsak drugi dolar, ki ga plača ameriški plačevalec davkov, gre za vojaške namene. Država nima svoje oboroževalne industrije, zato je navezana na dobave privatnih delniških družb. Kot druge tudi v oboroževalni industriji gospodarijo monopoli. Njihov obstoj je odvisen od naročil štaba ameriške vojske, ki je dobil naziv po peterokotni stavbi, v kateri dela — Pentagon. Zato je nesmiselno šteti Pentagona za strogo vojaško ustanovo, ki bi se ukvarjala samo z vojaškimi zadevami.

razpolaga s fantastičnimi vsotami denarja. Povprečno gre na leto za financiranje obrambe ZDA 50 milijard dolarjev! Zato lahko štejemo Pentagona za eno izmed središč modernega ameriškega gospodarstva, ki je na žalost usmerjeno vse preveč v pripravljanje največjega uničevanja ljudi v vsej zgodovini našega globusa. V Pentagonu odločajo o usodi mnogih velikih tovarn, koncernov, bank in korporacij, o razvoju ali zastoju posameznih panog industrije. Razen vloge investicijske banke pa je Pentagon tudi pobudnik znanstvenih raziskav, njih izsledke pa brez vsakršnega plačila odstopa tovarnam. Bodisi v lastnih ustanovah, bodisi prek univerz ali tovarniških raziskovalnih ustanov Pentagon plačuje in zaposluje dve tretji-

ni ameriških znanstvenikov. Nova tehnologija pa pomeni v svetovnem gospodarstvu prav tako gotovino kot je gotovina v denarju.

Zaradi vsega tega si lahko zamišljamo Pentagon kot vrh piramide, ki vodi ogromno, naravnost fantastično oboroževanje in pomeni prav tako grozen nesmisel.

Mi pa si lahko zamišljamo, da bo pomenila razorožitev za tak sistem gospodarstva strahotno katastrofo in krizo, ki bo nujno sprožila za kapitalistični družbeni red nezaželene socialne spremembe.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Lojzeta Lavriča
2. Ive Šubic
3. Quinteros Adolfo Gomez
4. Nikolaj Pirnat

Bil sem mitraljezec 2. čete Kočevskega bataljona, ko je prišlo v enoto obvestilo, da potrebujemo prostovoljce za udarni bataljon Toneta Tomšiča.

Takoj sem se prijavil, se poslovil od tovarišev, zamenjal mitraljez-zbrojevko za puško mavzerico in odšel na zbirno mesto, ki je bilo v »Medvedji jami«, votlini, ki je lahko sprejela okrog 60 oseb v svoj vlažni podzemeljski prostor. Pozneje smo ji praviili »Crna jama«. Bila je nad vasi Žurje in Belce, komaj nekaj kilometrov od Cabra, kjer je bila močna italijanska posadka. Vasi Žurje, Belce, Osiljnico, Travo in vse druge okoliške vasi sem že od prej dobro poznal. Na tem področju se je namreč zadrževala naša četa.

Na mesto zbirališča v Medvedjo jama sem prišel naslednjega dne dopoldan. Tu je bilo že 18 borcev — 16 partizanov in 2 partizanki. Vsi so me z veseljem sprejeli v svojo enoto. Bili smo iz vseh enot, ki so se nahajale na področju od Ljubljane do Novega mesta, od Metlike do Črnomlja, Kočevja in dalje do Notranjske.

Kdor je hotel priti do votline, je moral iti po edini ozki stezi, in še to zelo previdno, da ni zdrknil v več sto metrov globok prepad. Pred vhodom v votlino je stal velik bunker. V njem je bil stalno na straži mitraljezec z mitraljezom bivše jugoslovanske vojske »švarc-ozlom«. Visoko nad votlino pa je vihrala rdeča proletarska zastava — zastava proletarcev in vseh naprednih političnih sil, katerim je bila sveta dolžnost, da osvobodijo domovino izpod fašističnega jarma.

V času, ko smo čakali na navodilo, da se pridružimo udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča, smo hodili v patrole. V vasi Livold na Kočevskem smo nabrali tudi precejšnje število neeksploziranih letalskih bomb, ki so jih bili Italijani zmetali na vas. Te bombe smo si nalozili v nahrbtnike ter smo s težkim in nevarnim tovorom odšli v svoje zbirališče. Nekako 5. ali 6. dan po mojem prihodu v zbirališče smo šli v vas Belce, kjer so nam terenski delavci pripravili precejšnjo količino hrane. Dobili smo vrečo koruzne moke, nekaj makarcev in kanto medu, seveda pa so tudi za nas napravili dober in obilen zajtrk.

Tako otovorjeni smo pričeli okoli 10. ure dopoldne lesti navkreber. Nenadoma smo zagledali na drugi strani Čabranke, na cesti, ki pelje od Cabra proti Prezidu, veliko kolono Italijanov. V zračni črti so bili oddaljeni od nas komaj 2 kilometra. Seveda so nas tudi Italijani zagledali, vendar niso streljali na nas. Namesto strelom smo slišali nerazumljivo vpitje. Tudi mi

jim nismo ostali dolžni in smo prav tako pričeli kričati nanje. Spremljal nas je odmev po kočevskem gorovju. Italijani so nas gledali, kako lezemo v hrib in si grizemo kolena. Videli pa so tudi našo zastavo nad votlino. Kolona 2000 mož italijanske vojske je krenila proti Prezidu, mi pa smo, nič hudega sluteč, nadaljevali svojo pot. Okoli 5. ure zjutraj naslednjega dne — takrat so še vsi spali, razen stražarjev v bunkerju in na vrhu hriba ter mene, ki sem vedno rad zgodaj zjutraj vstajal — je počil strel na vrhu hriba, prav nad votlino, kjer je stal stražar. Ker sem bil razen stražarjev edini buden in oblečen, sem brž zagrabil za puško in odhitel po strmi stezi proti vrhu. V oddaljenosti 10 metrov sem zagledal za veliko, debelo smreko Italijana s težkim mitraljezom - brečo, s katerim je verjetno hotel preprečiti naš umik

Medvedja jama

iz votline. Ko sem hotel ustreliti, da bi tako alarimiral druge tovariše, me je že zadel rafal iz brzostrelke in me ranil čez hrbet. V tem trenutku pa je že zapel naš švarc-ozlom in mi tako omogočil, da sem se pod točo krogel — enih in drugih — priplazil do votline, kjer me je tovarišica Tvanka takoj obvezala in mi napravila ležišče. Ker sem zelo krvavel, sta morala še dva tovariša sleči svoje srajce, da so me tako lahko obvezali in ustavili krvavenje.

Vsi so že bili na nogah in pričela se je borba na življenje in smrt. Devetnajst partizanov proti 2000 do zob oboroženim italijanskim fašistom — alpincem, ki jih je ponocil pripeljal domačin izdajalec po skrivnih poteh, da nas bi uničil. Še preden bi se priključili namenjeni enoti. Še vedno sem ležal v mlakuži krvi, ko so zraven mene položili še drugega ranjenca, ki je kmalu nato izdihnil. Bil je to mitraljezec iz bunkerja. Boj je še trajal od 5. ure zjutraj do 10. ure dopoldne. S težkim 80 mm metalcem so nam popolnoma uničili bunker in mitraljez. Med nami je bilo 5 mrtvih in 3 ranjeni. Mi nismo mogli ven iz votline, fašisti pa ne vanjo. Italijani so zastoj vpili in kričali »Avanti ragazzi-hura«. Okoli 10. ure dopoldan so nas italijanski fašisti in izdajalec pozvali, naj se predamo, ker v nasprotju primeru bodo poslali v Kočevje po tanke, metalece ognja in topove ter nas uničili. Na ta njihov poziv smo

še huje odgovorili z ognjem ter jim vpijoch odgovorili, da se partizan ne predaja; pričeli smo peti partizanske pesmi in klicati: »Živela svoboda, živeli proletarci!« — tako da smo ranjenci pozabili na strahotne rane in bolečine.

Medtem ko je na vsaki strani votline po en tovariš čuval s puško dohod k votlini, kajti več jih ni moglo biti na položaju, smo drugi pripravljali nabrane italijanske letalske bombe, ki smo jih pred dnevi nabrali v vasi Livold. In res, kmalu po tem pozivu fašistov so prileteli prvi bombniki, ki so skušali bombardirati naše bojišče, vendar zaman, ker nobena bomba ni padla niti v bližino votline, kaj šele noter. Ko so letala odletela in zmetala svoj tovor, so nas pričeli obstreljevati s poljsko artilerijo, ki so jo postavili v dolino ob Čabran-ki, in to prav pod vasjo Žurje.

Tudi s topovi niso imeli kaj več sreče, čeprav Italijani se iz prve svetovne vojne slovijo kot dobri topničarji. Niso se še dobro polegli prvi strelji in trušč topovskih granat, ko smo že zaslišali težko bobnenje motorjev fašističnih tankov, ki so prihajali iz smeri Kočevja po lepi in trdni cesti, komaj dobrih 200 metrov od naše votline. Kmalu smo slišali lomljenje in padanje drevov pod gosenicami težkih tankov, ki so se približevali na rob hriba, od koder so začeli s topovi streljati proti votlini z razdalje komaj 500 metrov. Tudi to pot jim sam teren ni dopuščal, da bi želi kakšne večje uspehe.

Tako so pod ognjem topovskih granat in mitraljeznega ognja skušali fašisti prodreti do same votline, ki jim je bila že tako blizu. Borba se je odvijala včasih tudi na razdalji komaj 5 metrov od votline.

Okoli 15. ure popoldan smo imeli že 11 mrtvih, 4 pa smo bili ranjeni ter smo se prav tako izmenjavali na položaju na robu votline.

Tedaj je nenadoma po vpitju fašistov, naj se predamo, da se nam ne bo nič hudega zgodilo, prenehalo regljanje strojníc, praskanje bomb poradajzaric ter treskanje granat in min. Vedeli smo, da se pripravljajo zadnji in odločilni naskok fašistov. Tako je najmlajši med nami — imel je kakih 15 let — zlezel previdno na rob votline, da bi videl, kaj pripravljajo, da bi nas uničili. V tem trenutku pa je že zavpil

— fašisti so pod nami. In res, skupina 150 fašistov se je po skalovju priplazila že na 20 metrov do votline, od koder so tako pričeli bruhati ogenj iz metalcev ogrja. To je bilo do sedaj najstrašnejše, saj so goreli borci kot bakle, vendar nas tudi to pot niso mogli vseh uničiti. Takoj smo zagrabili za pripravljene avionske bombe, zažigali vžigalne vrvice in jih spuščali iz votline po skalovju, od koder so pričeli vpti fašisti svoje »Mia mama«. Tako smo jih zopet spravili v prepad, od koder so prišli. Veliko število teh predrznežev je bilo mrtvih in ranjenih. Nekaj, kar so jih Italijani takoj našli, so jih odpeljali nazaj v Kočevje, mnogo pa so jih pozneje našli in zakopali domačini, da ne bi prišlo do epidemije. Tako je zopet nastalo zatišje po viharju, a ne za dolgo, ker je sovražnik pričel s še večjo srditostjo napadati, tako da nam je ob 18. uri zvečer pričelo primanjkovati nabojev in granat. Bili smo že do skrajnosti izmučeni od težke borbe in izgube krvi. Jedli smo samo surovo hrano, za kuhanje ni bilo časa.

Od 19 borcev smo ostali še 3 ranjeni borci in dve tovarišici, seveda prav tako izmučeni do skrajnosti. 14 partizanov pa je padlo.

V tem zatišju smo se dogovorili in odločili — zavedali smo se, da naslednjega napada ne bo zaradi pomanjkanja nabojev in izčrpanosti nihče več preživel — da se v tej votlini, ki je imela še večje število manjših vdolbin, zakopljemo. Puške, naboje, granate in bombe, razen ene, ki jo je vzel vsak s sabo, za primer, če ga odkrijejo, smo položili na rob votline, kjer smo vse skupaj zažgali z vso preostalo opremo in lesenimi pogradi. V tem času pa smo se zakopali, kolikor je pač kdo mogel.

Še se nismo bili dobro zakopali, ko so fašisti strahovito in z vsem mogočim orožjem znova napadli votlino. Tokrat v prazno — samo praskanje bomb in eksplozije bomb in nabojev so zadrževale fašiste, da niso mogli takoj vdreti v votlino, kjer so zagledali kopico mrtvih partizanov in zadovoljno vpili »Tutti morti komunisti!«. Vse mrtve tovariše je podivjana fašistična drhal izprebodla z noži in jih prešetala z dolgimi rafali iz brzostrelk. Okoli 20. ure so zapustili prizorišče borbe in zmagoslavno odšli nazaj v svoje gnezdo.

Vsi trije ranjenci smo naslednje jutro odšli iz votline, seveda ob podpori tovarišic. Tako smo prišli v Notranjski odred, od koder so nas prepeljali in prenesli v bolnišnico na Smuko, kjer sem dočakal Roško ofenzivo.

Franjo Kreis-Karo